

- ศฤงคาร เกสญฺจิ อายุปริจฺเจโท นียโต, เกสญฺจิ อนียโต ฯ
- ๕ ทถา ทิ พรหมชาลฎีกายํ "คํ ปณฺ ทเวานํ เนรยิกานํ อุตฺตรกฺกุรฺกานญฺจ นียตปริจฺเจทํ ฯ อุตฺตรกฺกุรฺกานํ ปณฺ เอตฺตณฺตนิยตปริจฺเจทเมว ฯ อวสัฏฺฐมฺนุส- สเปตคิริจฺฉานํ ปณฺ จิรญฺฐิติ น จิรญฺฐิติ สํวตฺตณกมฺมพหุลกาเล
- ๕ ตํกมฺมสทิตฺตสฺสทานชฺสูกโกสณฺธิตปฺปจฺจยानํ ตํมฺลกาณญฺจ จนฺตสุริยสมวิสม- ปรีวตฺตาทิชนิตฺตอุทฺตอาหาราทิสมวิสมปฺปจฺจยानํ วเสน จิราจิริกาลโต อนียต- ปริจฺเจทนฺตํ วุตฺตํ ฯ ชินาลงฺการฎีกายมฺปน" ชมฺพฺพิปวาสนํ อายุป- ปมาณํ นตฺติ ฯ กทาจิ อสงฺเขยยาเยกา, กทาจิ ทสฺวสฺสาเยกา ฯ
- ๑๐ กสฺมา ฯ เท กทาจิ สุสึลา โทณฺติ, กทาจิ ทุสึลา ฯ สุสึลกาเล
- ๑๐ อายุ วฑฺฒติ, ทุสึลกาเล หายติ ฯ ปุพฺพวิทเทกา สตฺตวสฺสสตาเยกา ฯ อมรโคยานกา ปญฺจวสฺสสตาเยกา ฯ อุตฺตรกฺกุรฺวาลีโน วสฺสสทสฺสาเยกา ฯ
- ๑๕ กสฺมา ฯ เท สพฺพทาบิ สุสึลา นิรฺนทวํ ปญฺจสึลานิ เตสํ สภาเวเนว สิทฺถนฺตํ วุตฺตํ ฯ อภิรฺมมตฺตสงฺกหฎีกายนฺตํ "มฺนุสฺसानํ กิตฺตํ อายุป- มานํ, วสฺสสทํ อปฺปิ วา กิโยโยติ วจันํ ปณฺ "อิมสฺมิ พุทฺธรูปาเท
- ๑๕ ชมฺพฺพิปกาณเมว อายุํ สนฺธาย วุตฺตนฺตํ ทิฏฺฐพฺพํ ฯ เทวคาสฺมุตฺต- ฎีกายมฺหิ "อายุติ จ ปรมายุ อิทาธิปฺเปตํ ฯ ตญฺจ อชฺชกาลวเสน เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมิ ทิ พุทฺธรูปาเท อयํ กถา ชีวิตฺตสฺส อติอิตฺตร- เวทิตฺปราติ วุตฺตํ ฯ
- ๒๐ อุนฺนียตํ ปรีกฺขียติ นิรุชฺชติ อฺปคฺจตฺติ, "อนฺนุพฺพเพน มรณํ อฺปเปตํ อคฺโคโต ฯ ยถา โคปาเลน โคโนว นียนฺติ เหวํ ชรามรณสฺส สนฺตํ

คณาจารย์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕ อปฺนียํตีติ อคฺโคโธ ฯ "ชีวิตฺตํ ชีวิตินฺทริยํ ฯ "อฺปฺนฺตํ ปริตฺตํ โธกํ ฯ
 ตสฺส ทวีหากาเรหิ ปริตฺตคฺคา เวทิตฺตพฺพา : สรสปริตฺตคฺคา ขณฺปริตฺต-
 คฺคา จ ฯ สรสปริตฺตคฺคาปิ" โย ภิกฺขเว จิรํ ชีวิติ, โส วสฺสสํ
 อฺปฺนํ วา ภฺยโยติ วจนฺโต ปริตฺตํ ฯ ขณฺปริตฺตคฺคาปิ ปรมคฺคโค ทิ
 อติปริตฺโต สคฺคานํ ชีวิตกฺขโณ เอกจิตฺตปวตฺติมคฺโค เยวาทิ เทวคาสฺ-
 ยุตฺตวณฺณนาย"

"อฺปฺนํ วา ภฺยโยติ ภฺยโย ชีวนฺโต อฺปํ วสฺสสํ ชีวิตํ น
 สกฺโกติ : ปณฺณาสํ วา สญฺญํ วา วสฺसानิ ชีวิติติ มารํยุตฺตวณฺณา"^๒ ฯ

๑๐ "อฺปฺนํ วา ภฺยโยติ วสฺสสคฺโค อฺปฺริอฺปฺนํ อญฺญํ วสฺสสํ อปฺคฺวา
 วิสํ วา ทิสํ วา จคฺคาพีสํ วา ปณฺณาสํ วา สญฺญํ วา วสฺसानิ
 ชีวิติ ฯ เอวํ ทิสายุกฺโก ปน อคฺคิหุลลโก ฯ "อสุโก กิร เอวํ จิรํ
 ชีวิติติ ตคฺค ตคฺค คณฺตวา ทิฏฺฐพฺโพ โหติ ฯ ตคฺค วิสาชา อฺปาสิกา
 วิสวสฺสสํ ชีวิติ ฯ ตถา ปกฺขรสาตีพฺราหฺมโณ พฺรหฺมาญฺพฺราหฺมโณ
 ๑๕ โสลพฺราหฺมโณ ปาวาริยพฺราหฺมโณ อานนฺตคฺเคโร มหากสฺสปคฺเคโร,
 อนุรทฺตคฺเคโร ปน วสฺสสคฺคญฺเจว ปณฺณาสวสฺसानิ, พกฺกคฺคคฺเคโร
 วสฺสสคฺคญฺเจว สญฺญํวสฺसानิ, อยํ สพฺพทิสายุกฺโก ฯ โสปิ เทว วสฺสสคฺคา
 น ชีวิติติ สคฺคตฺตคฺคตฺตทริฏฺฐิกาทิ ฯ

"อฺปฺนํ วา ภฺยโยติ หุติยํ วสฺสสํ อปฺคฺวา วิสาย วา ทิสาย
 วา จคฺคาพีสาย วา ปณฺณาสาย วา สญฺญาย วา วสฺสเสหิ อธิกํ
 ๒๐ วสฺสสคฺคํ อคฺโคโธ ฯ สพฺพมฺปิ เหนํ หุติยํ วสฺสสํ อปฺปคฺคคฺคา" อปฺนฺตํ
 รุกฺคคฺคํ วิภังควณฺณา"

^๑สา. ป. ๑/๒๖.
^๒สา. ป. ๑/๒๐๕.
^๓สม. วิ /๒๘๕.

มนุษย์สามมาญ ๖

- ๕ ยานี มานุสสถานิ ปญญาสวสฺสวณิ, จากุมหาราชิกานัน ทewanัน
 เอโส เอโก รตฺตินทิว ๖ คาย รตฺตียา ตีสรตฺตียอ มาโส, เทน
 มาเสน ทฺวาทสมาสึโย สํจฺจนโร, เทน สํจฺจนเรน ทิพฺพานิ ปญฺจวสฺส-
 ๕ สทานิ เกลํ อายุปรมาณํ ๖ มนุสฺสคณนาย นวติวสฺสคตฺสทฺสทานิ ๖
 ยํ มานุสฺสกํ วสฺสคํ, ทาวทิสานํ เอโส เอโก รตฺตินทิว ๖ เปา
 เทน สํจฺจนเรน ทิพฺพํ วสฺสคํ เกลํ อายุปรมาณํ ๖ มนุสฺสคณนาย
 คิสฺโส จ วสฺสโกภฺทึโย สกฺขริณฺจ วสฺสคตฺสทฺสทานิ ๖ ยานี มานุสฺสกาณิ
 เทว วสฺสคทานิ, ยามาณํ เอโส เอโก รตฺตินทิว ๖ เปา เทน
 ๑๐ สํจฺจนเรน ทิพฺพานิ เทว วสฺสคทฺสทานิ เกลํ อายุปรมาณํ มนุสฺสคณนาย
 จุทฺทส จ วสฺสโกภฺทึโย จคฺคาทิสฺสญฺจ วสฺสคตฺสทฺสทานิ ๖ ยานี มานุสฺส-
 กานิ จคฺคทาริ วสฺสคทานิ, ทฺลิตานํ เอโส เอโก รตฺตินทิว ๖ เปา
 ทิพฺพานิ จคฺคทาริ วสฺสคทฺสทานิ ๖ เปา มนุสฺสคณนาย สคฺคตฺปญฺญาสญฺจ
 วสฺสโกภฺทึโย สกฺขริณฺจ วสฺสคตฺสทฺสทานิ ๖ ยานี มานุสฺสกาณิ อฏฺฐ
 ๑๕ วสฺสคทานิ, นิมนฺมานรตฺตินํ เอโส เอโก รตฺตินทิว ๖ เปา อฏฺฐ
 วสฺสคทฺสทานิ ๖ เปา มนุสฺสคณนาย เทว วสฺสโกภฺทิสทานิ ทิสฺสญฺจ วสฺส-
 โภทึโย จคฺคาทิสฺสญฺจ วสฺสคตฺสทฺสทานิ ๖ ยานี มานุสฺสกาณิ โสฬส
 ๒๐ วสฺสคทานิ, ปรนินฺมิตฺตวสฺสคตฺตินํ เอโส เอโก รตฺตินทิว ๖ เปา เทน
 สํจฺจนเรน ทิพฺพานิ โสฬส วสฺสคทฺสทานิ เกลํ อายุปรมาณ, มนุสฺส-
 คณนาย นว จ วสฺสโกภฺทิสทานิ เอกวิสฺสญฺจ วสฺสโกภฺทึโย สกฺขริณฺจ
 วสฺสคตฺสทฺสทานิ ๖

"ฉนฺนํ กามาจฺจเรทวานัน อายุปรมาณํ, มนุสฺสคณนาย ทฺวาทส จ
 วสฺสโกภฺทิสทานิ อฏฺฐวิสฺสญฺจ วสฺสโกภฺทึโย ปญฺญาสญฺจ วสฺสคตฺสทฺสทานินฺติ

ชุมนุมทวยวิงคนโย*

อภิชุมนุมตถุสงค^๒ ๗ จากุมหาราชิกานัน เขวานัน ทิพพานิ
 ปญจวสุตตคานิ อายุปปมาณัน, ๗ มนุสสคนนาย นวคิวิสุตตคหสุสปปมาณัน
 โหติ ๗ คโค จตุคุณัน ทาวคีสานนุติ อายุปปมาณนุติ ๗ "คโค จตุคุณนุติ
 ๕ จากุมหาราชิกานัน ปญญาตี มานุสสกวสุตตปริมีติ ทิวสิ ทิพพานิ จ ปญจ
 วสุตตคานิ, ทวิคุณัน กตวา ทิพพวสุตตคหสุตตคานิ ทาวคีสานัน สมกวัตติ
 เอว ทิวสสังวจรทวิคุณวเสน จตุคุณัน, ทป ปน ทิพพคณนาย วสุตตคหสุต
 มนุสสคนนาย สฏฐิวสุตตคหสุตตคอิโกฏิปปมาณัน โหตีติ ตถุภิกขา ๗"^๓

๑๐ พรหมปาริสชชานัน เขวานัน อายุปปมาณัน กปปสส คคิโย ภวโล ๗
 พรหมปโรหิตานัน อคัพภกปโป ๗ มหาพรหมานัน เอโก กปโป ๗ ปรีตคา
 ภาณัน เขว กปโป ๗ อปปมาณานานัน จตคาโร ๗ อากสสรานัน อฏฐ ๗
 ปรีตคสุภานัน โสฬส ๗ อปปมาณสุภานัน ทวคคีส ๗ สุภกีนหานัน จตคสฏฐี ๗
 อสฏฐีสคตทานญจ เวทปนลานญจ ปญจสทานิ ๗ อวิหานัน กปโปคหสุต ๗
 อตปปานัน เขว กปโปคหสุตคานิ ๗ สหสุตคานัน จตคอารี ๗ สหสุตคานัน อฏฐ ๗
 ๑๕ อกนิกฺขานัน โสฬส ๗ อากาสานญจายคณปคานัน วิสติ ๗ วิญญานญจาย
 คณปคานัน จตคหีส ๗ อากิญญญายคณปคานัน สฏฐี ๗ เนวสฏฐานาสฏฐาย
 คณปคานัน จตวราสีติ กปโปคหสุตคานีติ วิงกนโย ๗"^๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ทิ. ปี ๓๕/๕๖๔ - ๕๗๒.

๒ อภิ. ส. /๒๗, ทิ. ปี ๓๕/๕๖๔.

๓ อภิ. วิ /๑๖๑.

๔ ทิ. ปี ๓๕/๕๗๐ - ๕๗๒.

กบปัสสชาติ อสงฺเขยฺยกบปัสสว น ติ พุทฺทมปาริสชฺชาทีนํ คิณฺณํ
 มหาภปฺวเสณ อายฺยปริจฺเฉโท สมฺภวติ เอกกบฺเปปี เตสํ อวินาสา-
 ภาเวน ปริปฺพณกบฺเป อสมฺภวโต ฯ ตถา เหน โลโก สกฺตวาระสุ
 อคฺคินา วินสฺสตี ฯ อฏฺฐเม วาเร อุตฺเทน สกฺตวาระสุ ปฺน อคฺคินา,
 ๕ อฏฺฐเม วาเร อุตฺเทน ติ อเว อฏฺฐสุ อฏฺฐเกสุ ปริปฺพณฺเณสุ,
 ปจฺฉิเม วาเร วาเตน วินสฺสตี ฯ คคฺค ปฐมชฺฌานคฺคํ อฺปาหาย
 อคฺคินา, ทฺตียคฺคชฺฌานคฺคํ อฺปาหาย อุตฺเทน, จคฺคชฺฌานคฺคํ อฺปาหาย
 วาเตน วินสฺสตี ฯ

วคฺคกบฺปิ เจตํ

๑๐ สกฺตสกฺตคฺคินา วารา อฏฺฐเม อฏฺฐโมทกา
 จคฺคสฺสฺสึ ยทา ปุณฺณา เอโก วายูโว สียา ฯ
 อคฺคินาภสฺสรา เหฏฺฐรา อาเปน สุกฺกิมฺหโต
 เวทฺตผลโต วาเตน อเว โลโก วินสฺสตีติ ฯ

๑๕ ตสฺมา คิณฺณเมวี ปฐมชฺฌานคฺคานํ เอกกบฺเปปี อวินาสภาวโต
 สกเล กบฺเป เตสํ สมฺภโว นตฺถิติ อสงฺเขยฺยกบฺปวเสณ เตสํ
 อายฺยปริจฺเฉโท ทิฏฺฐพฺโพ ฯ ทฺตียชฺฌานคฺคโต ปน ปฏฺฐาย ปริปฺพณ-
 มหาภปฺวเสณ, น อสงฺเขยฺยกบฺปวเสนาติ สกฺคทฺทิกิภา* ฯ

กบฺปา นาม มหาภปฺโป กบฺเปกเทโส อายฺยภปฺโปติ, **ติวิไซ**
 "จคฺคทารีมานี จคฺคทารี อิมานี ภิกฺขเว กบฺปัสส อสงฺเขยฺยานีติ เอตฺถ
 ๒๐ ติ มหาภปฺโป ว "กบฺโปติ วคฺคโต ฯ "พุทฺทมกายิกานํ ภิกฺขเว เทวานํ

*อภิ. ว. /๑๖๒ - ๑๖๓.

กบไป อายุประมาณติ เขตุด กบเปกเทโส ๗ กบปี นิรมหิ ปจจติ,
กบปี สกคฺคฺคิ โมทคฺคิ เขตุด อายุกบไป ๗ อายุกบปี : อายุวิชาน
"กมฺมวิปากวเสณ วา วสุสคณนย วา อายุปริจฺเจโทติ อตฺถิโกติ
กถาวตฺถุณฺนํ อธิธิพลกถาวณฺณนา"

๕ กบปียคฺคิ กบไป, "เขตุดคกานิ วสุสานิ วสุสคานิ วสุสทสฺสานิ
วสุสทสทสฺสานิ วา สํวจนเรน คณคฺคํ อสทฺถุณฺนยฺยตฺตว เกวลํ
สาสปราสิจฺจมาทิตฺติ กบเปกทโพ ปริกบเปกทพฺพริมาโณติ อตฺถิโกติ
จริยปฏิภาณณนา

๑๐ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาเสโล ปพฺพโต โยชนํ อายาเมน
โยชนํ วิตุถาเรน โยชนํ อุกฺกเพเรน อจฺฉิตฺโต อสุสิโร เอกคฺคฺคโน,
ทเมนํ ปุริโส วสุสทสฺส อจฺจเยน วสุสทสฺส อจฺจเยน กาสิเกน
วตฺถเนน สกํ ปริมชฺเชยฺย ๗ ชิปฺปคฺคํ โข ภิกฺขเว โส มหาเสโล
ปพฺพโต อิมินา อุกกเมน ปริกชฺชํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย, น เตว
กบไป, เอวํ ทิสฺส โข ภิกฺขเว กบไปติ ๗ "เสยฺยถาปี ภิกฺขเว

๑๕ อยสํ นคฺคํ โยชนํ อายาเมน โยชนํ วิตุถาเรน โยชนํ อุกฺกเพเรน
ปฺพณฺณํ สาสปานํ อุกกานฺนํ ๗ คโต ปุริโส วสุสทสฺส วสุสทสฺส
อจฺจเยน เอกเมกํ สาสปี อุกฺกเรยฺย, ชิปฺปคฺคํ โข ภิกฺขเว สา
มหาสาสปราสี, อิมินา อุกกเมน ปริกชฺชํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย, น
เตว กบไป, เอวํ ทิสฺส โข ภิกฺขเว กบไปติ จ นิตานวคฺค^๒

๒๐ เวเนยฺยชฺชวเสณ อูปมาทวํ วุตฺตํ ภควตา ๗ ททฺถํ สมนํ ๗
เตน อฏฺฐกถาย^๓ เตน ปน ปริมชฺเชน กิตฺตํ ชีเปยฺยาคิ

^๑ป. ส. /๒๔๖.
^๒คิ. ปี. ๑๖/๒๑๕ - ๒๑๖.
^๓สา. ป. ๒/๑๔๕.

"สาสปรตคตฺติ รุคฺคตฺติ

" จตุตถาริ อิมานิ ภิกฺขเว กปฺปสฺส อสงฺเขยฺยานิ, กตฺมานิ
 จตุตถาริ ฯ ยथा ภิกฺขเว กปฺโป สํวญฺญติ ตํ น สุกริ สงฺขาคุ" ๕
 เอกุตฺถกานิ วสุตฺถานีติ วา "เอกุตฺถกานิ วสุตฺถานีติ วา "เอกุตฺถกานิ
 วสุตฺถสทฺทสฺสทฺถานีติ วา, ยथा ภิกฺขเว กปฺโป สํวญฺญติ คิญฺญติ ฯ เปา
 ยथा ภิกฺขเว กปฺโป วิวญฺญติ ฯ เปา ตํ น สุกริ, ยथा ภิกฺขเว
 กปฺโป วิวญฺญติ คิญฺญติ, สงฺขาคุ "เอกุตฺถกานิ วสุตฺถานีติ วา ฯ เปา
 "เอกุตฺถกานิ วสุตฺถสทฺทสฺสทฺถานีติ วา, อิมานิ โช ภิกฺขเว จตุตถาริ
 กปฺปสฺส อสงฺเขยฺยานีติ จตุกฺกนฺคฺคฺตเร จตุตฺถปณฺณสทฺทสฺส ปฺรุมวคฺเค ๑๐
 ฉญฺฐสุตฺถํ"

เทศํ ทีสุ สํวญฺญเตสุ ยถากมฺ, กปฺปวินาสมหาเมฆโต ยาว ชาลาเย
 วา อุกทสฺส วา วาทสฺส วา อฺปฺจเจโท, อิทํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ
 สํวญฺญานาม ฯ กปฺปวินาสชาลาทีอฺปฺจเจโท ยาว โภกฺกิสทฺทสฺส-
 จุกทวาพปริปุโร โธสมปฺตคิมาเมฆโต ฉญฺฐหฺติ, อิทํ พุคฺคิยํ อสงฺเขยฺยํ ๑๕
 สํวญฺญญฺฐายี นาม ฯ สมปฺตคิมาเมฆโต ยาว จนฺทิมสุริยปาทุกาโว
 อิทํ ศคฺคิยํ อสงฺเขยฺยํ วิวญฺญานาม ฯ จนฺทิมสุริยปาทุกาโว ยาว
 ปุณ กปฺปวินาสมหาเมฆโต, อิทํ จตุตฺถํ อสงฺเขยฺยํ วิวญฺญญฺฐายี
 นาม ฯ อิมेषุ จตุตฺถญฺฐี อนฺตรกปฺปสฺสทฺทํ วิวญฺญญฺฐายี ฯ เตน
 สมานกาลปริจฺเจทา วิวญฺญาทโย เวทิตฺพทา ฯ "วีตฺติ อนฺตรกปฺปสฺสทฺทคฺคตฺติ
 ๒๐ เอเก ฯ อิติ อิมานิ จตุตถาริ อสงฺเขยฺยานิ, เอโก มหากปฺโป
 โทตีติ จริยาปฏิกวณฺณนา ฯ วิสุทฺทิมคฺเคป^๒ อยเมวคฺโค รุคฺคโต ฯ

๑ติ. ปี ๒๑/๑๙๐ - ๑๙๑.
 ๒วิ. สุ ๒/๒๕๔ - ๒๕๕.

เอกมฺหา มหาสรา วสุสเส เต กุสฺสเคเน เอกํ เอวํ อุกทพินฺทุ
นิทริทฺวา สฺตคฺคชฺคฺตุํ ตมฺหิ มหาสเรปฺปิ นิรุทฺเทเก กเต "เอโก
มหากปฺโปติ วทนฺตฺติ ชนฺธวาวรคฺคกวางฺณนา" ๑

๕ "โส ปน โโรคสฺสทฺทพฺภิกฺขานมณฺเฑยฺวํ วฏฺเฏน พหุสุ วินาสมฺปคฺเตสุ
อวสิฏฺฐสฺสคฺคสนฺตฺตานปวตฺตคฺคสฺสคฺคมาณฺภาเวเน ทสวสฺสโต ปฏฺฐาย อนุกฺกเมน
อสงฺเขยฺยาณฺกปฺปมาเนสุ สฺสคฺเตสุ, ปฺน อธมฺมสมาทฺทาน วเสน อนุกฺกเมน
ปริหายิตฺวา ทสวสฺสายเกสุ ชาเตสุ โรคาทึนมณฺเฑยฺวํ สํวฏฺเฏน สฺสคฺคานํ
วินาสมฺปคฺตี ยาว อยเมโก อนุตฺรคฺคปฺโปติ เอวํ ปริจฺฉินฺนสฺส อนุตฺร-
๑๐ กปฺปสฺส วเสน จตุสฺสฎฺฐิ อนุตฺรคฺคปฺปปริมาโณ โทติ, "วีสฺติ อนุตฺร-
กปฺปปริมาโณติ จ วทนฺตฺติ สงฺคหฺนิกฺกา" ๒ ๑

เทวานมายุ ๑

"ยํ จากุมหาราชิกานํ อายุปฺปมาณํ, สณฺฑีเว เอโส เอโก
รคฺคินฺทึโว ๑ ตาย รคฺคิยา ทิสฺสรคฺคิโย มาโส, เตน มาเสน
ทฺวาทสมาสึโย สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรน ปญฺจวสุสฺสคฺคานิ สณฺฑีเว
๑๕ อายุปฺปมาณํ ๑ ยํ คาวตีสานํ อายุปฺปมาณํ, กาทฺสคฺคเต เอโส เอโก
รคฺคินฺทึโว ๑ เปา เตน สํวจฺจเรน วสุสฺสทฺสสํ กาทฺสคฺคเต อายุปฺปมาณํ ๑
ยํ ยามานํ อายุปฺปมาณํ, สงฺฆาญฺเ เอโส เอโก รคฺคินฺทึโว, เตน
สํวจฺจเรน เทว วสุสฺสทฺสคฺคานิ สงฺฆาญฺเ อายุปฺปมาณํ ๑ ยํ ทฺลิตฺตานํ
อายุปฺปมาณํ, โรจฺจเว เอโส เอโก รคฺคินฺทึโว ๑ เปา เตน สํวจฺ-
๒๐ จฺจเรน จตฺตาริ วสุสฺสทฺสคฺคานิ โรจฺจเว อายุปฺปมาณํ ๑ ยํ นิมนฺมานรคฺคิน

๑สา. ป. ๒/๔๑๗.

๒อภิ. วิ. /๑๖๓.

อายุุปปมาณัง, มหาโรฎเว เอโส เอโก รตะคินทิว ๗เปา เตน
 สัจจนเรน อฏฐ วสฺสสทฺสสานิ มหาโรฎเว อายุุปปมาณัง ๗ ยํ
 ปรมิมิตฺวสวคฺคินิ อายุุปปมาณัง, ตาปนเน เอโส เอโก รตะคินทิว
 ๕ ๗เปา เตน สัจจนเรน โสฬส วสฺสสทฺสสานิ ตาปนเน อายุุปปมาณัง ๗
 มหาตาปนเน อคฺคณฺตรกฺกโป, อวิจิมิ เอโก อนฺตรกฺกโป ๖ อายุุปป-
 มานนฺติ ๖ทนต์ติ ๖วิงฺคานฺนํภา ๗

๑๐ ๖ินาลงฺการภาทิสฺสปี อยมเวทฺโถ ๖คฺคโต ๗ ยสฺมา ปน อวิจิมิ
 อนฺตรกฺกโป ๖ อายุุปปมาณัง โหติ ตสฺมา กปฺปฏฺฐโร สขฺมเกทฺโถติ
 ๖คฺคตฺตติ ทิฏฺฐรพฺพํ ๗ ปรวาทิ ปน สกตมฺปิ มหากปฺปํ สขฺมเกทฺโถ
 นิรเย ทิฏฺฐรติ ลทฺธิ อคฺคทฺสสิ ๗ น คํ สกฺวาทิ อิจฺฉิ ๗ ๖คฺคตฺตยฺเหตํ
 "เตน ๖คฺคตฺตพฺพํ กปฺปฏฺฐโร กปฺปํ ทิฏฺฐเรยฺยยาติ, อามนฺตา, ๖คฺค ๖คฺค
 ๖คฺควตา อปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺฐโร สขฺมเกทฺโถ ๖คฺคตฺตโร อธฺม-
 มฏฺฐโร โยคกฺเขมโต ๖คฺคตฺติ, สขฺมสมคฺคํ ๖คฺคตฺวาน กปฺปํ นิรยมฺหิ
 ปจฺจตฺติ อคฺคเถว สขฺมคฺคตฺติ, อามนฺตาคฺติ ๗

๑๕ ๖คฺคตฺตกถายํ "อปายิโก เนรยิโกติ ๖คฺคตํ, ยํ โส เอกํ กปฺปํ
 อสฺตีภาเล กถฺวา ตโต เอกภาคฺคตํ กาลํ ทิฏฺฐเรยฺย, คํ อายุกปฺปํ
 สนฺธาย ๖คฺคตํ, ตสฺมา "อสาธกนฺติ ๖คฺคตํ ๗ "๖คฺค จ สขฺมทฺนเต ทิ
 กปฺเป กปฺปมชฺเช ๖ ๖ ๖คฺคเกทํ กถฺวา กปฺปวินาเสเยว มุจฺจติ,
 สเจมิ ทิ โส ๖ กปฺโป วินสฺสติ, อชฺช สขฺมเกทํ กโรติ เสวเยว
 ๒๐ มุจฺจติ, เอกทิวสเมว นิรเย ปจฺจตฺติ ๖คฺคณฺวิงฺคานฺนํนายณฺเฏจ"๑
 ๖คฺคตฺตคฺคตฺตคฺคณฺนํนายณฺเฏจ๒ ๖คฺคตฺตคฺคา "มหา กปฺปฏฺฐโรติ อยมเวทฺโถ

๑สม. วิ. /๕๕๖.
 ๒ป. ส. ๓/๕๒๑.

มฺจุจตฺตึ ๑ น ๑ ตญฺจ มฺกัจจริเยน "สณฺฐ ๑ เปฯ กปฺปวินาสเสเยว
 มฺจุจตฺตึ อิทํ กปฺปตฺถกถาย น สเมติ, ตฺถถ หิ อตฺถกถายํ วุคฺคํ
 "อปายํโกติ สุตฺตํ, ยํ โส ๑ เปฯ วุคฺคตฺตึ ๑" กปฺปวินาสเสเยวาทิ
 ปน อายุกปฺปวินาสเสเยวาทิ อตฺถเด สติ นตฺถิ วิโรโชติ เอิ
 ๕ วินิจฺฉิ ๑ ตเมว "กปฺปวินาสติ อิทํ สณฺฐหนฺเต กปฺเปติ วุคฺคตฺตคา
 มหากปฺปวินาสํ สนฺชาย วุคฺคตฺตึ อิทํ กปฺปตฺถกถาย น สเมติ ๑
 ทฺถถ อายุกปฺปสฺส อธิปฺเปตฺตคา "อายุกปฺโป เจตฺถ อวิจฺยํ
 นิพฺพตฺตสฺสทฺตํ อนุตฺตรกปฺปปริมาณํ ปรมายู เวทิตฺพํ ๑ ตญฺหิ สนฺชาย
 "เอกกปฺโป อสํสํภาเต กตฺวา ตโต เอกภวตฺตํ กาลนฺตึ วุคฺคํ ๑
 ๑๐ ยถา ปน กปฺปตฺถกถาย อยมตฺถกถา สเมติ ตํ ทสฺเสตฺถุ "กปฺปวินา-
 เสเยวาทิ อาทิมหาติ วิงฺกคานฺฎีกา ๑

๑๕	จตฺสโส มกฺเขยวาทิ เอกนาฬิ, คิลานนฺตฺ อฏฺฐ ลกฺขํ คิลํ นาฬิ, อาพฺพกา จตุโร โทณฺ มานิกา จตุโร ขาริ เอกวาทํ คิลานนฺตฺ โภณฺนิ จตฺสตฺตฺเจว ตโต สฏฺฐํ จ ลกฺขานิ ๒๐ ตโต จ วสฺสสฺสสฺส เอเกกํ ทาริเต สพฺพํ ตโต วิสฺขณฺ กตฺวา ตโต วิสฺขณฺ กตฺวา ตโต วิสฺขณฺ กตฺวา	นาฬิโย โภสเล ปุเร ปมาณํ กิตฺตกนฺตึ เจ, นาฬิโย จตุราพฺพกํ จตุโทณา ปมาณิกํ ขาริ วิสฺติ วาหํ ปมาณํ กิตฺตกนฺตึ เจ, อธิกํ นว โภณฺนิโย ภวนฺตฺติ วิชานฺนิโย ๑ สตฺสสฺส อจฺจเยน ตฺ ชิเยน เตวว อพฺพทํ อายฺเยยฺยํ นิรพฺพเท อหเต อายฺ ขานฺนํ อพเพ นิรเยปํ จ
----	--	---

คโต วิสคุณํ กตฺวา	อฏฺเฐ นีรเยปิ จ
อายุปรฺปมาณํ วิญฺญฺเยยฺยํ	ปณฺธิเทน นยฺยญฺญา ๑
คโต วิสคุณํ กตฺวา	อหฺเห นีรเยปิ จ
กฺมฺเต นีรเยปิ โส	คนฺธิเก นีรเยปิ จ
๕ อฺยุปรฺเล นีรเยปิ จ	ปณฺทริเก นีรเยปิ จ
คโต วิสคุณํ กตฺวา	ปทุเม นีรเยปิ จ
อายุปรฺปมาณํ วิญฺญฺเยยฺยํ	ปณฺธิเทน นยฺยญฺญาติ

โลกทีปฺกสฺสโร*

เนยฺยิกานมายู ๑

- ๑๐ สฺมาสมฺพฺพุเตน มนุสฺสสฺสาทินิ เทวานญฺจ อายํ ปริจฺฉินฺทมาเนน
 จตฺตฺส อปาเยสฺส กฺมฺมเทเวสฺส จ อายฺุปรฺิจฉินฺนํ ๑ "ตํ กสฺมาติ ๑
 นีรเย จ กฺมฺมเมว ปฺมาณํ, ยาว กมฺมํ น ชียติ, ทาว ปฺจฺจติ,
 ตถา เสสสา ๑ กฺมฺมเทวานมฺปิ กมฺมเมว ปฺมาณํ, ตตฺถ ทิ
 นิพฺพตฺตา เกจิ สกฺกตฺถาหฺมคฺคํ คิฏฺฐนฺติ, เกจิ อพฺพมาสํ, เกจิ มาสํ,
 ๑๕ เกจิ กปฺปํ, คิฏฺฐมาณานิ อตฺถิเยว ๑ ตตฺถ มนุสฺสเสสฺส คิทธิภาเว
 สฺริตาเยว โสตาปฺนฺนาปิ โหณฺติ, สกฺกตฺถาคามิผลมฺปิ อนาคามิผลมฺปิ
 อรหฺตฺตผลมฺปิ ปาปฺณณฺถิ เตสฺส โสตาปฺนฺนาทโย ยาวชีวํ คิฏฺฐนฺติ ๑
 ชีณาสฺวา ปน ปรีนิพฺพายนฺติ วา ปพฺพชนฺติ วา ๑ กสฺมา ๑ อรหฺตฺตํ

* เกรียงศักดิ์ ไทยคุรุพันธ์, "โลกีปทีปกสสาร ปริจเฉทที่ ๑ และ ๒

(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๘๖ - ๘๓.

นาม เสฏฐคุณั ๑ คีหิสังคั หีนั ๑ ตั หีนคาย อุกตมคุณั ชาเรคุ
 น สกโกติ ๑ ตสมมา เท ปรีนิพพายิตุกามา วา ปพพชิตุกามา วา
 โหนติ ๑ ภูมเทวตา ปน อรหคตั ปควาปี ยาวชิวั คิฏฐนคิ ๑ ฉสุ
 กามาจรเทเวสุ โสตาปนนสทากามีโน ยาวชิวั คิฏฐนคิ ๑ อนา-
 คามีโน รูปภวั กนคุ วฎฐนคิ ๑ ชีนาสวา ปรีนิพพายิตุ ๑ กสมมา ๑
 ๕ นิลียโนกาสสุส อภาวา ๑ รูปาจารารูปาจรเร สพเพปิ ยาวชิวั
 คิฏฐนคิถิ วิกงควณณนาจตุกกงคคทรวฎีกา ๑

"อการมชเช เวสนตา หิ โสตาปนนาทโย ยาวชิวั คิหิพยอุชเนน
 ๑๐ คิฏฐนคิ ๑ ชีนาสโว ปน อรหคตั ปควา ว มนุสสญโต ปรีนิพพายติ
 วา ปพพชติ วา ๑ จาตุมหาราชาทิสู กามาจรเทเวสุ มหุคคตมปิ
 น คิฏฐนคิ ๑ กสมมา ๑ วิเวกญฐานสสุส อภาวา ๑ ภูมเทวคคภาเว
 ปน รุโธ อรหคตั ปควาปี วิเวกญฐานสภาวาติ นวงคคทรวฎีกา ๑

"เยปิ หิ สนคติมهامคโธ อุกคเสโน เสฏฐิปุคโธ วิตโสทธารโกติ
 คีหิสังเก รุคิภา ว อรหคตั ปคตา, เทปิ มคเคน สพพสงชาเรสุ
 ๑๕ นิกนตี สุกขาเปควา ว ปคตา ๑ ปควา น เคน ลิงเคน อฏฐังสุ ๑
 คีหิสังคั นามะคั หีนั ๑ อุกตมคุณั ชาเรคุ น สกโกติ ๑ ตสมมา
 คคต รุโธ อรหคตั ปควา คัทิวสเมว ปพพชติ วา ปรีนิพพายติ
 วา ๑ ภูมเทวตา ปน คิฏฐนคิ ๑ กสมมา ๑ นิลียโนกาสสุส อคิตาย ๑
 เสสกาภเวสุ มนุสเสสุ โสตาปนนาทโย คิฏฐนคิ ๑ กามาจรเทเวสุ
 ๒๐ โสตาปนนา สทากามีโน จ ๑ อนาคามีชีนาสวา ปเนคตา น
 คิฏฐนคิ ๑ กสมมา ๑ คยुหิ ฐานั ลูพิทชนสสุ อวาโส ๑ นคธิ คคต เทลั

*สม. วิ. /๖๔๔.

ปวิเวการหํ ปฏิจินนฐฐานญจ อิติ ทตฺต ชีณาสโว ปรีนิพฺพายคิ อนาคามี จวิตฺวา
สุทฺธาวาเส นีพฺพตฺตคิ ฯ กามาวจรโลกโต อุมฺปรี ปน จตฺตารอบิ อริยา ทิฏฺฐนฺตคิ
มชฺฌิมปญฺญาสเก เทวีสฺวชฺชวสุตฺตคฺคาณฺณนา^๑ ฯ

อายุกถา

(อาหารกถา^๒)

๕ อาหารโตติ กมฺมาทอาหารโต กมฺมาททึ^๓ ฯ เนรยิกานํ สุตฺตทานํ อหาโร
นาม ทตฺต นีพฺพตฺตกํ กมฺมเมว ฯ เตเนว ทิ เต ทตฺต ยาเปนฺติ ฯ ทิรฺจฺจน -
โยนิกานํ ปน คิณฺณปณฺณาทิวเสน อหาโรโต เวทิตฺพุโป ฯ มนุสฺसानํ โอทนฺกมฺมา -
สาทิวเสน ฯ เทวานํ สุชฺชาโรชฺณาทิวเสน ฯ เปตฺวิสัยิกานํ เชพฺพิสังฆานิกา -
ทิวเสนาคิ ฯ

๑๐ เหวํ ทสงฺกฺกตฺตรวณฺณนํ^๔ สงฺคีตฺติสฺสทฺตปฏิสฺมกฺิทามคฺคาณฺณนาทิสฺสุ สพฺเพ
สฺสทฺตาคิ กามาภวาทิสฺสุ เอกโวการภวาทิสฺสุ จ สพฺพภเวสฺสุ สพฺเพ สฺสทฺตา ฯ

อาหารภูสฺฐิติกาคิ อาหารโต จิตฺติ เอเตสนฺติ อาหารภูสฺฐิติกา ฯ
อิตฺติ สพฺพสฺสทฺตทานํ จิตฺติเหตุอหาโร นาม เอโก ชฺมโม ฯ นนฺ จ
เอวํ สนฺเต ยํ วุตฺตํ อสนฺญีสฺสทฺตา เทวา อเหตุกา อนาหารา

๑๕ อตฺตสกาติ อาทิ ทํ วิรุจฺจตฺติ, น วิรุจฺจติ ฯ เตสนฺญิ ฌานํ อหาโร
โหติ ฯ เหวํ สนฺเตปิ จตฺตารอเม ภิกฺขเว อาหารา ภูตฺตานํ วา
สฺสทฺตทานํ จิตฺติยา สมภเวสนิ^๕ วา อนุคฺคหาย ฯ กตฺเม

^๑ ป.สุ. ๓/๑๘๕

^๒ ผู้วิจัย

^๓ ม.ป. ๓/๓๘๑ - ๓๘๓

^๔ ส.วิ. ๓/๒๐๘ - ๒๒๑, ส.ป. ๓๕ - ๓๗

จตุคทาโร ฯ "กวางพิงกาโร จาหาโร โฉพารโก วา สุสุโม วา ฯ
 นสฺโส พุคฺคิโย, มโนสญฺเจตนา ทลฺลโย, วิญญานํ จตุตถนฺติ อิทํ
 วิรุจฺจติ ฯ อิทมฺปิ น วิรุจฺจติ ฯ เอกสฺมี หิ สุตฺเต นิปฺปรียาเยน
 ๕ อาหารลกฺขณา ว ธมฺมา "อาหาโรติ จตุคทา ฯ อธิ ปน ปรียาเยน
 ปจฺจโย "อาหาโรติ จตุคทา ฯ สัพพชมฺมานนฺติ ปจฺจโย ลหฺมํ ฆญฺจติ ฯ
 โส จ ยํ ยํ ผลํ ชเนติ, ทํ ทํ อหฺรติ นาม, ทสฺมา อาหาโรติ
 วิรุจฺจติ ฯ เตเนวาท "อวิชฺชาปิทํ ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน
 อนาหารํ ฯ โภ จ ภิกฺขเว อวิชฺชาย อาหาโร ฯ "ปญฺจนีวรณาติ
 อสฺส วจฺนียํ ฯ ปญฺจนีวรณาปิทํ ภิกฺขเว สาหารเว วทามิ, โน
 ๑๐ อนาหารเว ฯ โภ จ ภิกฺขเว ปญฺจนํ นีวรณํ อาหาโร ฯ
 อโยนิสฺมนสิกาโรติ อสฺส วจฺนียนฺติ ฯ อยมิข อธิปฺเปโต ฯ เอกสฺมี
 หิ ปจฺจยาหารเว คหิตฺเต, ปรียาयाหาโร นิปฺปรียาयाหาโรปิ สฺพโ
 ว คหิตฺโต โหติ ฯ ทตฺถ อสฺสญฺเฐว ปจฺจยาหาโร ลพฺภติ ฯ เต
 หิ ยํ ฌานํ ภาเวตฺวา นิพฺพตฺตา ฯ ตเทว เนลํ ปจฺจโย โหติ ฯ
 ๑๕ ยถา ชียา เวเคน อิตฺตสฺโร, ยาว ชียา เวโค อตฺถิ, ทาว
 กจฺจติ, เอวํ ยาว ฌานปจฺจโย อตฺถิ, ทาว ทิจฺฐนฺติ ฯ ทสฺมี
 นิฏฺฐิตฺเต ชีณเวโค สฺโร วีย ปตฺนตี จุตฺตํ

ยถา นาม ชียา เวคฺคฺชิตฺโต สฺโร ยตฺตโก ชียา เวโค,
 ทตฺตกเมว กาลํ กจฺจติ, เอวเมว ฌานเวคฺคฺชิตฺตา อฺปฺปชฺชิตฺวา,
 ๒๐ ยตฺตโก จ ฌานเวโค, ทตฺตกเมว กาลํ ทิจฺฐนฺติ ฯ ฌานเวเค
 ปน ปรีกฺขีเฒ ทตฺถ รุปฺภนฺโธ อนฺตรชಾಯติ ฯ อธิ ปฏิสนฺธิสฺสญฺญา
 อฺปฺปชฺชิตฺติ พฺรหฺมชาลวณฺณนา"

*สุ. วิ. ๑/๑๘.

"เย ปน เต เมรยิกา เมว อฏฐานณรูปชีวิน น ปุญญณฺฉวีโนติ
 รุกฺตา เกล้ โภ อหาโรติ ฯ เกล้ กมฺเมว อหาโร ฯ "ก็
 ปญฺจ อหารา อตฺถิติ ฯ "ปญฺจ, น ปญฺจจติ อิทํ น วคฺคหํ ฯ
 ๕ นนุ ปจฺจโย อหาโรติ รุกฺตเมว ฯ กสมฺมา เยว กมฺเมน เต
 นีรเย นีพฺพตฺตา ฯ ตเทว เกล้ ฐิติปจฺจยตฺตา อหาโร โหติ,
 ยํ สนฺชาเย, อิทํ รุกฺตํ "น จ ทาว กาลํ กโรติ, ยาว น ตํ
 ปาปํ พุณฺณํ โหตีติ ฯ กวฬิงการาหารํ อารพฺภามิ เจตฺถ วิวาโ
 น กาคหฺโไฟ ฯ มุเช อูปนฺนเชโฝมิ ทิ เกล้ อหารกิจฺจํ สาเชติ ฯ
 ๑๐ เชโฝ นีรโย ทิ ทุกฺชเวหนียํ หุควา ปจฺจโย โหติ, สกฺเต สุข-
 เวหนียํ อิติ กามภเว นิปฺปรียาเยน จตฺตารอ อหารา ฯ
 รูปารูปกเวสุ ฐเปควา อสฺสณฺณิวานํ เสสานํ ทโย ฯ อสฺสณฺณินฺนญ
 อวเสสานนฺนญ ปจฺจยาหาโรติ อิมินา อหาเรน สพฺเพน สกฺตา
 "อาหารภูตฺติกาติ เวทิตฺพพาติ ทสฺงคฺคฺตรวณฺณา" ฯ

"กวฬิงกาโร อหาโรติ จตุสฺสคฺติสมฺภูฏฺฐาเน รูปे โธชา นาม ฯ
 ๑๕ โส ปน ยสฺมา กวฬํ กถฺวา อชฺโฆหฺริโต ว อหารกิจฺจํ กโรติ,
 น พหิ ฐีโต, คสมฺมา "อหาโรติ อวตฺวา "กวฬิงกาโร อหาโรติ
 รุกฺตํ ฯ กวฬํ กถฺวา อชฺโฆหฺริคฺคพฺพตฺถกฺคฺตา วา "กวฬิงกาโรติ
 นามเว ตํ คสฺสาติ ปฏฺฐานวณฺณา"^๒

"กวฬิงกาโร อหาโรติ กวฬํ กถฺวา อชฺโฆหฺริคฺคพฺพโก อหาโร ฯ
 ๒๐ โธทนกฺมฺมาสาทิวคฺคฺกาย โธชาเยตํ อธิวณฺํ ฯ โธหารโก วา สุขโม

๑ม. ป. ๓/๓๔๑ - ๓๔๓.

๒ป. ฐ. /๕๐๓.

วาที วตุฏโอฟาริกตาย โอฟาริกโก สุขุมตาย สุขุโมฯ สภาเวน จ
สุขุมรูปปริยาปนฺนคฺตา กวพิงฺกาโร ฉาฆาโร สุขุโม ว โหติ ฯ
สามี จสฺส วตุฏโต โอฟาริกตา สุขุมตา จ อุปาทายปรุททาย
เวทิตพฺพา ฯ

๕ กุมภิลานํ หนี อหารํ อุปาทาย โมรานํ อหารโร สุขุโม ฯ
กุมภิลลา กิร ปาสาณํ คิลนฺติ ฯ เต จ เนลํ กุจฺฉิปปคฺตา ว
วิลियนฺติ ฯ โมรธา สปรวิจฺฉินาธิปาณํ ขาหฺนฺติ ฯ เต จ ปน เนลํ
กุจฺฉิปปคฺตา ว วิลियนฺติ ฯ โมรานํ ปน อหารํ อุปาทาย ทรจฺฉานํ
อหารโร สุขุโม ฯ เต กิร ทีวีสุสณฺฑิตานี วิสาณานี เจว อฏฺฐินี

๑๐ จ ขาหฺนฺติ ฯ ตานี จ เนลํ เขเพน เคมิตมคฺตาเนว กณฺฑมูลํ วีย
มฺหุทานี โหณฺติ ฯ ทรจฺฉานํ อหารํ อุปาทาย หตฺถินํ อหารโร
สุขุโม ฯ เต หนี นานารุกฺขสาธาโย ขาหฺนฺติ ฯ หตฺถินํ อหารโรโต
คฺวยโคกณฺณมิตานํ อหารโร สุขุโม ฯ เต กิร นิสฺสารานี นานา-
รุกฺขชบฺณานํ ขาหฺนฺติ ฯ เตสมฺปิ อหารโรโต คฺคุณํ อหารโร สุขุโม ฯ

๑๕ ตา อลฺลสุกฺขชิตฺเตน ขาหฺนฺติ ฯ ตาสมฺปิ อหารโรโต สฺसानํ อหารโร
สุขุโม ฯ สฺसानํ อหารโรโต สกฺฉานํ อหารโร สุขุโม ฯ สกฺฉานํ
อหารโรโต ปจฺจุนควาสินํ อหารโร สุขุโม ฯ ปจฺจุนควาสินํ อหา-
โรโต กามโฆชกานํ สุขุโม ฯ กามโฆชกานํ อหารโรโต ราชฺราชมหา-
มคฺตานํ สุขุโม ฯ เตสมฺปิ อหารโรโต จกฺกวตฺตีโน อหารโร สุขุโม ฯ

๒๐ กุมฺภานํ เทวานํ อหารโรโต จาคฺคฺมหาราชิกานํ อหารโร สุขุโม ฯ
เอวํ ยาว ปรมิมิตวสวตฺตินํ อหารโร วิตุฏาเรทพฺพา ฯ

เตลํ ปน อหารโร "สุขุโม เทว นินฺตุํ ปคฺโต ฯ เอกุ
จ โอฟาริกโก วตุฏฺฐมํ โອชา ปริคฺตา โหติ มุพฺพลา ฯ สุขุโม
พลวตี ฯ ตลา หนี เอกปคฺตปุรมฺปิ ยาคุํ ปีโต มุพฺพเตเนว ชิมฺฉิตฺโต

โทติ ฯ ยัม กิจฺจิทฺเทว ชาหิตฺตกาโม, สปริ ปน ปสทมคฺคํ ปิวิตฺวา
 ทิวสํ อโภเชตฺตกาโม โหติ ฯ กตฺถ วตฺถุ ปริสฺสํ วิโนเทติ, น
 ปน สกฺโกติ ปาเลตฺตํ ฯ โอชา ปาเลติ, น สกฺโกติ ปริสฺสํ
 วิโนเทตฺตํ ฯ เทว ปน เอกโต กทฺวา ปริสฺสณฺเฏว วิโนเทติ
 ๕ ปาเลเนติ จ ฯ เอกตฺถาห "ยถิ ปจฺจยญฺสฺโร อหฺารญฺสฺโร, อถ กสฺมา
 อญฺเญสฺส สตฺตคานํ ปจฺจยเยสฺส วิชฺชมาเนสฺส อิมเยว จตฺตารो วุทฺตคาคิ ฯ

วุจฺจเต "อชฺชตฺตทิกสฺนตฺตคิยา วิเสสปจฺจยตฺตคา วิเสสปจฺจโย ทิ
 กวพิงฺการาหฺารมกฺขานํ สตฺตคานํ รุปกายสฺส กวพิงฺการो อหฺาโร ฯ
 นามกาเยน เวทนาตฺสโส วิญฺญาณสฺส มโนสฺสเจตนา, นามรูปสฺส
 ๑๐ วิญฺญาณํ, ยถาห "เสยฺยถาปิ กิจฺชเว อยํ กาโย อหฺารญฺสฺสทิก
 อหฺารํ ปฏิจฺจ ทิจฺจฺจฺจ, อนาหฺาโร โน ทิจฺจฺจฺจ ฯ ทถา ตฺสสฺสปจฺจยา
 เวทนา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ ฯ

"โก ปเนตฺถ อหฺาโร ทิ อหฺารตฺติ ฯ "กวพิงฺการาหฺาโร
 ๑๕ โอชฺจฺจฺจมกฺขุปานิ อหฺารติ, ตฺสสาหฺาโร ทิสฺโส เวทนา, มโนสฺส-
 เจตนาหฺาโร ตโย อเว, วิญฺญาณาหฺาโร ปฏิสฺสนฺธินามรูปนฺติ ฯ

"กถํ ฯ กวพิงฺการो อหฺาโร ทาว มุเช สฺสปีตมคฺคโตเยว
 อญฺจฺจรูปานิ สมนฺจฺจธาเปติ ฯ ทนฺทวิจฺจณฺติคํ ปน อชฺโฆทฺริยมาณํ เอกเกทํ
 สิตถํ อญฺจฺจ อญฺจฺจ รูปานิ สมนฺจฺจธาเปติเยว ฯ เอวํ โอชฺจฺจฺจมกฺขุปานิ
 อหฺารติ ฯ

๒๐ ตฺสสาหฺาโร ปน สุขเวทนีโย ตฺสโส ออุปฺปชฺชมาโน เยว
 สุขเวทนํ อหฺารติ, สุขเวทนีโย ทุกฺขํ, อทุกฺขมสุขเวทนีโย
 อทุกฺขมสุขนฺติ ฯ เอวํ สทฺพถาปิ ตฺสสาหฺาโร ทิสฺโส เวทนา
 อหฺารติ ฯ มโนสฺสเจตนาหฺาโร : กามภวูปถํ กมฺมํ กามภวํ อหฺารติ,

รูปารูปกฎปรคานี คัมภีร์ ๖ เหว สัพพตปิ มโนสญเจตนาหาโร
 ๕ คโย ภเว อหริติ ๖ วิญญาณาหาโร ปน, "เย ปฏิสนธิกุชเณ
 คัมภีร์ปรคตา คโย ขนธา, ยานี ๗ คิสนุคตีวเสน คีสรูปานี
 อุปฺปชฺชชฺชติ, สหชาคาทีปจฺจนเยน คานี อหริตี จุจฺจติ ๖ เหว
 วิญญาณาหาโร ปฏิสนธินามรูป อหริตี ๖ ๗ "มโนสญเจตนา
 คโย ภเว อหริตี สาสวฏฺสลาภุสสเจตนา ๖ จุจฺจตา ๖ วิญญาณํ
 ปฏิสนธินามรูป อหริตี ปฏิสนธิวิญญาณเมว จุจฺจติ ๖ อวเสเส
 ปน คัมภีร์ปรคตสมุฏฺฐานธมฺมานํ อหริตโต เปเต "อาหาราคี
 ๑๐ เวทิตพฺพทา ๖ เอเตสุ จุจฺจสุ อหริตเวสุ กวพิงกาโร อุปฺตมฺภเณโต
 อหริตจิจฺจํ สาเชติ ๖ ผุสฺโส ผุสฺสนโต เยว, มโนสญเจตนา
 อายูหมานา ๖, วิญญาณํ วิชานนฺตเมว ๖

๑๕
 ๒๐
 ๒๕
 ๓๐
 กถํ ๖ กวพิงกาโร อหริตโร หิ อุปฺตมฺภเณโต เยว กายญฺฐา-
 ปเนน สคฺตคานํ สฺฐิตียา โหติ ๖ กมฺมชฺชนีโตปิ หิ อโย กายโย กวพิง-
 การหาเรน อุปฺตมฺภเณโต ทลปิ วสุสานิ วสุสสคฺมปิ ยาว อายูปริมาณา
 คิญฺฐติ ๖ ยถา มาตุยา ชฺชนีโตปิ ทารโก ชาตียา ธนาหิณี ปาเยตฺวา
 โปสิยมาโน จิวิ คิญฺฐติ ๖ ยถา ๖ อุปฺตมฺภเณ อุปฺตมฺภเณคเท ๖
 จุจฺจคฺมปิ เหว "ยถา มหาราช เกเห ปตฺนเต อญฺเฐน ทารุณา
 อุปฺตมฺภเณคเท สนฺตํ, เหว คํ เกหํ น ปตฺติ, เหวเมว โช
 มหาราช อโย กายโย อหริตญฺฐิตีโก อหริตโร ปฏิจฺจ คิญฺฐิตี ๖
 เหว กวพิงกาโร อหริตโร อุปฺตมฺภเณโต อหริตจิจฺจํ สาเชติ ๖
 เหว สาเชนโตปิ ๖ กวพิงกาโร อหริตโร ทวินนํ รูปสนฺตคฺคินํ
 ปจฺจโย โหติ อหริตสมุฏฺฐานุสส ๖ อุปาหิณฺนคฺคสส ๖, กมฺมชานํ
 อนุपालโก หุจฺจวา ปจฺจโย โหติ อหริตสมุฏฺฐานานํ ชานโก คิญฺฐติ

๕
 ๕ โส ปน จุฑาทิวฤๅญท์ อารมมณั ๕ สสนโต เยาว สุชาติเวทนา-
 ปวตฺตเนน สุตฺตานิ ฐิติยา โหติ ฯ มโนสญฺเจตนา กุสลากุสลกมฺมวลเสน
 อายูหมานา เยาว ภวมฺลนินฺนุทโท สุตฺตานิ ฐิติยา โหติ ฯ วิญฺญานั
 วิชาณฺคเมว นามรูปปวตฺตเนน สุตฺตานิ ฐิติยา โหตีติ นิทานวคฺเค
 สมฺมาทิฏฺฐิสฺสุตฺตวณฺณา^๑

๑๐
 กวฬิงการาหาโร หิ อุปาหิณฺนโกปิ อตฺถิ อุนฺปาหิณฺนโกปิ ฯ ตถา
 ๕ สสฺสาทโย ฯ คตฺถ สปฺปาทีหิ กิลิตานั มนุฑฺกาทินั วเสน อุปาหิณฺนกก-
 วฬิงการาหาโร ทิฏฺฐุฬุโพ ฯ มนุฑฺกาทโย หิ สปฺปาทีหิ กิลิตา อุนฺโต
 กุจฺฉิตฺตานิ กิฏฺฐิ กาลั ชีวนฺติเยว ฯ เต ยาว อุปาหิณฺนกปฺกฺเช
 ๑๐ ทิฏฺฐุณฺติ ทาว อาหารตฺถั น สาเชนฺติ, กิฏฺฐิควา ปน อุนฺปาหิณฺนกปฺกฺเช
 ฐิตา สาเชนฺติ ฯ ตทานิ "อุปาหิณฺนกาหาโรติ วุจฺจตีติ ฯ อิหึ ปน
 "อจารย์านัน น วุจฺจตีติ อตฺถกถายเมว ปฏิกฺขิเปตฺวา อิหึ วุตฺถั
 "อิเมสั สุตฺตานิ ชาทฺนฺตานิ มฺปิ อชาทฺนฺตานิ มฺปิ ภุจฺชนฺตานิ มฺปิ อภุจฺชนฺตา-
 ๑๕ ยาว สุตฺตานิ **ทิวสา** ปาเลติ ฯ อยเมว "อุปาหิณฺนกกวฬิงการาหาโร
 เวทิตฺฟูโพ ฯ เทญฺมิทิวปาเวเสน ปน อุปาหิณฺนกสฺสสฺสาทโย เวทิตฺฟูพา ฯ
 เทญฺมิทิวสฺสากุสลกิริยาสเสน อุนฺปาหิณฺนกา ฯ โลกุตฺตรา ปน วุฬุทิวเสน
 กถิตาติ นิทานวคฺควณฺณา^๒ ฯ

๒๐
 "ตณฺหาสมุทฺทยา อาหารสมุทฺโยติ : ปุริมตณฺหาสมุทฺทยา ปฏิสฺนชฺิกานัน
 ๒๐ อาหารานัน สมุทโย นินฺพศฺคีโต โหตีติ อตฺถโถ

^๑ป. ส. ๑/๒๔๔ - ๒๕๐.
^๒สา. ป. ๒/๓๑ - ๓๒.

ถถ ๖ ปฏิสนธิกฺขณเ ฉ. คิสนคฺตฺวเสณ อูปนฺนสมตฺตีสรูปพฺกนฺตเว
 ซาธา โอชา อตฺถิ ๖ อัย คณฺหาปจฺจยนิพฺพตฺโต อูปาทินฺนกกวฬิงการา-
 หาโร ๖ "ปฏิสนธิจิตฺตสมฺปยุตฺตา ปน ฅสฺสเวทนา สยญฺจ จิตฺตวิญฺญาณ-
 ๕ นฺติ อิเม คณฺหาปจฺจยนิพฺพตฺตา อูปาทินฺนกณฺสฺสมโนสฺสญฺเจตนา วิญฺญาณาหาราภคิ
 เอวํ ทาว ปุริมคณฺหาสมุทฺยา ปฏิสนธิกานํ อาทาณํ สมฺมโย เวทิตฺพ-
 โฟ ๖ ยสฺมา ปนฺธิ อูปาทินฺนกาปิ อูปาทินฺนกาปิ ออาหารา มิเสตฺวา
 กถิตา, ทสฺมา อูปาทินฺนกาณมฺปิ เอวํ คณฺหาสมุทฺยา สมฺมโย
 เวทิตฺพโฟ : อฏฺฐโลภสทฺทจิตฺตสมฺภูตฺตฺสฺสํ หิ รุเปสฺส โอชา อตฺถิ ๖
 อัย สหซาธา คณฺหาปจฺจยา นิพฺพตฺโต อูปาทินฺนกกวฬิงการาหาโร ๖
 ๑๐ "โลภสทฺทจิตฺตสมฺปยุตฺตา ปน ฅสฺสเวทนา สยญฺจ จิตฺตวิญฺญาณนฺติ
 อิเม คณฺหาปจฺจยนิพฺพตฺตา อูปาทินฺนกณฺสฺสมโนสฺสญฺเจตนา วิญฺญาณาหาราภคิ
 สมฺมาทิฏฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส" ๖

"อูปาทินฺนปาทานีโย กวฬิงกาโร ออาหารโร อูปาทินฺนปาทานียสฺส
 ๑๕ กายสฺส ออาหารปจฺจเยน ปจฺจโยติ เอตฺถ อูปาทินฺนปาทานีโย
 กวฬิงการาหาโร อาม กมฺมสมฺภูตฺตานานํ รูปานํ อพฺกนฺครคฺคา โอชา ๖
 "อูปาทินฺนปาทานียสฺส กายสฺสสาติ ทสฺเสว กมฺมสมฺภูตฺตานรูปกายสฺส
 ออาหารปจฺจเยนาติ รูปชิวิตินฺทริยํ วิย กฏฺฏคาฐูปานํ อูปาลนฺนปคฺกมฺภก-
 ๒๐ วเสณ ปจฺจโย น ชนกวเสณ ๖ ยํ ปน มนฺชุกาทยโย คิลิตฺวา ฐิตานํ
 อหิอาทินํ กายสฺส ชิวามานกมฺมชุกาทิสฺสริเว โอชา ออาหารปจฺจเยน
 ปจฺจโยติ วทฺนติ ๖ ตํ คเหตุพฺพํ ๖ น หิ ชิวามานกสฺสริเว โอชา
 อญฺญสฺส สฺสริวสฺส ออาหารปจฺจยคฺคํ สาเชตฺตีติ ปฏฺฐานวณฺณนา" ๒ ๖

๑ป. ส. ๑/๒๕๕ - ๒๕๖.
 ๒ป. ส. ๑/๒๖๐.

อชฺโฆฏุมคฺตเมว มณฺฑุกาหิสรีรคฺติ อฺปาหิณฺนกาหารี สฺนุชฺาย
 อฺปาหิณฺนปาทานิยสฺส กายสฺส ออาหารปจฺจโย วทฺนทานํ วาโท
 พลวคโร ฯ น หิ อชฺโฆฏุมคฺตา ว มณฺฑุกาหโย กุจฺฉิวิคฺคคฺตํ
 น กโรนฺติ ฯ น จ พลํ น อฺปชฺายติ, น จ รูปวิเสโส น
 ๕ วิญฺญายติ คณฺฎีกา ฯ

อินฺทฺริยพฺพชฺสสํปิ หิ อนินฺทฺริยพฺพชฺสสํปิ ปจฺจยํ ลทฺฐํ
 วฏฺฐติ ฯ วินา ปจฺจเยน ชฺนโม นาม นคฺติ ฯ คคฺคฺต อนินฺทฺริย -
 พฺพชฺสสฺส คินฺธุขลคฺทาทีโน ปฐฺวีโรโส อฺาปฺโรโส จ ปจฺจโย โหติ ฯ
 เทเว อวสฺสนฺเต หิ คินฺทาทีนํ มิลายนฺติ ฯ วสฺสนฺเต ปน หริทานิ
 ๑๐ โทหนฺติ ฯ อิติ เถลลํ ปฐฺวีโรโส อฺาปฺโรโส จ ปจฺจโย โหติ ฯ
 อินฺทฺริยพฺพชฺสสฺส อวิชฺชาทณฺณาณมํ ออาหารโรติ เอวมาทโยติ สงฺกัตฺติ-
 สุกฺตวณฺณนา ฯ

อาหารกถา

(ภูมิคณนาถา)

คณนาโตติ : อิติ อิทเมตฺตคฺคณฺติ เอวํ ภูมิคณนาโตติ
 ๑๕ อสุรปฺโต หิ ยาว มนุสฺสคณฺนิโต จตุรํสีติ โยชนสหสฺसानิ
 โทหนฺติ ฯ มนุสฺสคณฺนิโต ยาว จาคุมหาราชิกา เทเว จตุคฺคาพีส -
 โยชนสหสฺसानิ ฯ คถา จาคุมหาราชิกโต ยาว คาวคี่สปฺรา ฯ
 อิติ อสุรปฺโต ยาว คาวคี่สปฺรา โยชนํ เอกลกฺขํ ฉนฺหํ
 อณฺฐรสหสฺสญจ ฯ

°ศ.วิ. ๓/๒๑๒

๒ ผู้วิจัย

เคน วุฑฺฒิ โลกปทีปกสาเว

เทส อญฺชณปุรานํ ทฺวินนํ อนฺตเว ปน
อฏฺฐสณฺฐี สหสฺसानํ เอกสฺกขญฺจ โยชนา
ภวนทีติ หิ วิญฺญูเยยา ปญฺพิเตน นยฺญณฺนาทิ

๕

ปฐฺวีตฺโต ยาว ทาวทีสา ปน จตุรสาสีทียชนสหสฺसानิ ๑
ทาวทีสโต ยาว ยามา โยชนานํ จตุลฺกขํ คินฺหุคํ จตุสหสฺสํ
จตุสฺตญฺจ ๑ ตถา ยามโต ยาว ทฺฐีทา สคฺคลฺกขํ จตุรสาสีทิสหสฺสํ
อฏฺฐสฺตญฺจ ๑ ทฺฐีโต ยาว นิมฺมานรทีโต เอกทสฺสฺกขานิ คินฺหุคํ
ปญฺจสหสฺสํ ทฺวิสฺตญฺจ ๑ นิมฺมานรทีโต ยาว วสฺวคฺคีโต จุทฺทสฺสฺก-
๑๐ ขานิ อฏฺฐนฺหุคํ ปญฺจสหสฺสํ ฉสฺตญฺจ ๑ วสฺวคฺคีโต ยาว ปฐฺมชฺฌาน-
ญฺมโต อฏฺฐารสฺสฺกขานิ คินฺหุคํ ฉสหสฺสฺตญฺจ ๑

เคน วุฑฺฒิ คคฺคา

ปฐฺวีตฺโต ยาว ทาวทีสสฺส อนฺตรํ
จตุรสาสีทิสหสฺส- โยชนานิ ภวนทีติ ๑

๑๕

ทาวทีสภวโต ยาว ยามสฺส อนฺตรํ จตุลฺกขํ คินฺหุคํ จตุสหสฺส-
๑๕ เมว จตุสฺตญฺจ วิญฺญูเยยฺยํ โยชนํ ปมาณโต ๑ ยามโต ยาว ทฺฐีทา
สคฺคลฺกขํ ตโต ปน จตุรสาสีทิสหสฺสฺตญฺจ โยชนํ ๑ ทฺฐีทา ยาว
นิมฺมานา ลฺกฺขานาทสาปิจ ปญฺจทีสสหสฺसानิ ทฺวิสตาทิกโยชนา ๑
นิมฺมานรโต ยาว วสฺวคฺคีโน อนฺตรํ โยชนํ ปน จุทฺทสฺส
๒๐ ลฺกฺขานิ ปญฺจสาสีทิสหสฺสํ อชิกฉสฺสํ วิญฺญูเยยฺยํ ปญฺพิเตน นยฺญณฺนา ๑
วสฺวคฺคีโต ยาว พุทฺทมปาริสฺชฺชานมนฺตรํ อฏฺฐารสฺส ลฺกฺขานิ
ฉคฺคีสฺส สหสฺสฺกโยชนานิ ๑ อิติ ญฺาคพฺพํ วิญฺญูณา หิ นยฺญณฺนาทิ ๑

คสุมา ปรุวีโต ยาว ปรุชมุขานภูมิโต โยชนานัน สตุคปญญาสลกขานิ
ฉนหุคญจ ๗

เตน วุคคํ คุคฺเคว

๕

เหตุฐิมา พุหมโลกมหา	ปาทิตา มหคีสิลา
อโหระคเตน เอเกนญฺรุ-	จตุคทาฬีสสหสฺสํ
โยชนานัน ปคฺนคา ว	จตุมาเสน ภูมิคา ๗
คสุมา ภูมิคลา ยาว	พุหมสชฺชานมนฺคํ
สตุคปญญาสลกขานิ	ฉนหุคญจ โยชนา ภวนคํคิ

ญาคพฺพํ นยญฺญา ๗

๑๐

ชัชเวทํ จตุ, เอกํ รุคฺวา จคฺสเตน คุ คุณิเต, ภูมิโต
ยาว เหตุฐิมา พุหมโลกโต ฉนคฺโยชนัน โหคิ ๗ คสุมาห
อคิหุรํกํ คโค อคิหุรคโร ภวคโคคิ ปกาสิโคคิ ๗ คุญจ "พุหม-
โลกสฺส เอวํ อฺจจคฺเร เวทิตพฺพํ ๗ โลหปาสาเท กิร สตุคตมญฺญา-
คารสโม ปาสาณํ พุหมโลกเอ รุคฺวา อโห ชิตโค จตุหิ มาเสหิ

๑๕

ปรุวี ปาญญาคํคิ เทวคาสํคฺตวณฺณนายญฺเจว" "อิโค หุเรคิ :
อิมมหา ฐานา หุเร ๗ พุหมโลกเอ ญฺญาคารมคฺคา สิลา ปาทิตา
เอเกน อโหระคเตน อญฺจจตุคทาฬีสโยชนสฺสคฺคานิ เชปฺยมานา จตุหิ
มาเสหิ ปรุวียํ ปคิญฺเรยฺย ๗ สพฺพเหตุฐิโมปิ พุหมโลก เอวํ
หุเรคิ พุหมสํคฺตวณฺณญฺจ^๒ ทิสฺวา วุคคํ ๗

^๑สา. ป. ๑/๑๑๘.
^๒สา. ป. ไม่มีข้อความนี้.

ตฤถเว ปุณฺนาบี "สพฺพภวคฺคเต รุทฺวาน ญฺญาการสมฺมสิลา
 ปาติกา คีหิ วสฺเสหิ ทฺวี่หิ มาเสหิ จ ญฺญุหิ รคฺคินฺทเวหิ
 อธิกั จตุวีธสมฺภีหิ จ ปฐวีธลมาทึ ๗ เอกรคฺคินฺทเว ทู ส่า
 ๕ อญฺจจคฺคาทิสฺสสฺสํ โยชนํ คคฺคา, คโค ส่า ทู เขเกกนาทึ
 อญฺจรสคํ ว โอคฺริ, ปญฺจโกฏฺฐิเอกปณฺณาสนกฺขานึ นนุคทฺทวํ คิสฺสสฺสํ
 ทฺวีธคฺคจ โยชนํ ภวนคฺคิตึ ๗ "คชฺมพฺพรอสฺสคฺคคฺคินฺ, เอกํ ทู รุาปึย
 จคฺคสฺเตน คฺคินฺทํ ญฺมึทํ ภวคฺคโค โยชนํ อิติ วิญฺญูญฺยํ ปณฺทิตฺเตน
 นยญฺญุนาทึ สงฺเขปโก ๗ ทฺวา ทํ วิคฺคตาเรทฺตมาท

๑๐	สพฺพภวคฺคเต รุทฺวาน
จคฺคมาสปญฺจทึน-
อากิญฺจญฺญาชคณฺมฺหิ
คโค นิปาติกา สึลา
ทึเนหิ เตคีสสมฺภีหิ
คโค นิปาติกา ส่า ทู
ทึเนหิ ปญฺจวณฺสหิ
สมฺปคฺคา อิติ วิญฺญูญฺยา
เตมาสฺเตรสทึน-
อกนิฏฺฐมฺหิ สมฺปคฺคา
เตมาสคฺคทิวเสหิ
ปาปุณฺเน สฺทสฺสํญฺมึ
ทฺวีธมาเสณฺทิสฺสคิ
สมฺภีหิ ปคฺคา สฺทสฺสาญฺมึ
ทฺวีหิ มาเสหิ ทฺวีธวึสาย	ปาติกา มหคฺคิ สึลา
เอกปญฺญาสนกฺกิกาทึ
ปคฺคา ทคฺคิยาญฺปนฺมึ ๗
เตมาสอญฺจวิธคิ
ปคฺคา ทคฺคิยาญฺปนฺมึ
เตมาสเอกวิธคิ
สมฺภีหิ อธิกาทึ ทู
ปฐมา ญฺปนฺมึ
สคฺคปณฺณาสนาทึหิ
คโค นิปาติกา ทู ส่า
นวคีสสมฺภีหิ จ
คโค นิปาติกา ทู ส่า
ทึเนหิ เอกวิธคิ
คโค นิปาติกา ทู ส่า
ทึเนหิ คีหิ นาทึหิ
๑๕		
๒๐		

	อคมฺปญฺมึ สมฺปตฺตา	ทโธ นิปาติกา ๆ สา
	ทฺวิมาเสหิ จตุทฺส	-----
	ทีเนหิ ปญฺจจตุทฺส	ขฺยัทธิ อวิหิ ปติ
	อวิหฺมฺหา ปาติกา สา ๆ	ทฺวิมาสสจฺจทฺรทฺตฺหิ
๕	เวทปฺปณฺนํ สมฺปตฺตา	สจฺจทฺวิสขฺยัทธิ จ
	ทโธ นิปาติกา สา ๆ	ทฺวิมาสนวนาหิ
	สมฺปตฺตา อิติ วิญฺญเยยฺยา	ตฺตฺยชฺฌานญฺมิมิ
	ทโธ นิปาติกา สา ๆ	มาสทฺวิวิสรตฺตฺยิยา
	เอกปณฺณาสนาหิ	ปตฺตา ทฺตฺยญฺมิมิ
๑๐	ทโธ นิปาติกา ปตฺตา	มาสปณฺณารสทฺินา
	เตตฺตฺสขฺยัทธิกา เทส	ปฺรุมชฺฌานญฺมิมิ
	ทโธ นิปาติกา สฺลา	ญฺญาตฺรสมา ว สา
	โอบุคฺคา อญฺุพฺพเน	จตุมาเสน ญฺมิกา
	เอวํ สา คีหิ วสุเสหิ	ทฺวิมาสสจฺจทฺตฺยิเนหิ ๆ
๑๕	จตุวิสฺติ นาทฺิ	ญฺมิตลํ อปาปฺตฺติ ฯ

คสมฺมา เหนฺรฺรา วุทฺตณฺมึ สจฺจ สจฺจทฺทฺยฺเยทฺวา ปฺรุมชฺฌานญฺมิมิโต ยาว
 ทฺตฺยชฺฌานญฺมิมิโต โยชนานํ เอกวิสลกฺขานํ อจฺจทฺตฺยญํ ฉสทฺสฺสึ จตุสทฺตฺยจาทิ
 อาทิกกา คณฺนา ทฺจฺจทฺทฺวา ฯ

๒๐ เตน วุทฺตํ ตตฺถเวท ปาริสชฺชโต ยาว ปรีทฺตฺตฺกกา อญฺุทฺร ปริมาณโต
 เอกวิสฺยจ ลกฺขานํ สทฺทาสฺติสทฺสฺสํ จตุสทฺตฺยจ โยชนํ วิญฺญาตฺพฺพิ นยญฺณนา ฯ
 ปรีทฺตฺตฺกกา พุทฺหมโลกา ยาว ปรีทฺตฺตฺกกา ปน ปญฺจวิสฺติลกฺขานํ ฉตฺตฺยจ
 สทฺสฺสํ อจฺจทฺตฺยจ โยชนานํ ภาวนฺตฺติ วิชานฺยยา ฯ ปรีทฺตฺตฺกกา ยาว
 เวทปฺปณฺลา ๆ อญฺุทฺร อจฺจทฺตฺยจ ลกฺขานํ สจฺจทฺตฺยาสฺติสทฺสฺสํ อชฺชํ ทฺวิสทฺตฺย-
 เจว โยชนานํ ปมาณโต ฯ

เวทมนต์โยค ยาว อวิชา เอเคส อบุตร ปน ทวาศีสถูเจว ลกษานี
 สหุคีสสสสสุสกี อชิกิ ฉสคณูเจว โยชนานัน ปมาณโค ๗ อวิชาโยค
 ยาวาตปฺปา อบุตร ปริมาณโค ปณฺจคีสถูจ ลกษานี อฏฐาสีคีสสสสุสกี ๗
 ๕ อตปฺปาสุสสุสานนฺตุ อบุตร ปริมาณโค นวคีสถูจ ลกษานี อฏฐาสีคีสสสสุสกี
 จตุสคณูจ โยชนา ภาวนตีติ วิชาเนียยา ๗ สหุสสุสาสุสสุสสินนฺตุ อบุตร ปริ-
 มมาณโค ทวาศีสถูจ ลกษานี อฏฐาสีคีสสสสุสกี อชิกิฏฐสคณูเจว โยชนานัน
 ภาวนตีติ ๗ สหุสสุสโยค อชิกิอบุตร ปริมาณโค ฉตาศีสลลกษานี นวคีส-
 สสสุสกี อชิกิ ทวาศีสคณูเจว โยชนานัน ภาวนตีติ ๗ อชิกิอบุตร
 ๑๐ มณฺมุคิกา ปน นวตาศีสลลกษานี นวาสีคีสสสสุสกี อชิกิ ฉสคณูเจว โยชนานัน
 ภาวนตีติ ๗

	ปฐมารูปโยค ยาว	ทศิยารูปมณฺมุคิกา
	คิปนณฺณาสถูจ ลกษานี	จตุศาริ นนฺตุทานิ จ
	ทศิยารูปโยค ยาว	คคิยารูปมณฺมุคิกา
	ฉปนณฺณาสถูจ ลกษานี	นนวนนฺตุทานิ จ
๑๕	จตุสคณูจ วิญญูญญํ	โยชนานัน ปมาณโค
	คคิยารูปโยค ยาว	จตุศตฺตารูปมณฺมุคิกา
	สฏฐีสคสสสุสานิ	จตุศาริ นนฺตุทานิ จ
	อฏฐาสคํ โยชนานัน	ภาวนตีติ (วิญญูตพฺพ) นยณฺณนาตฺวา

๒๐ โยชนัน ปเนตฺตุ สหุศรคณยฏฐิปณฺจจรคณยฏฐิวเสณ ทวาศิ โหตีฉ คคฺค สหุศรคณ-
 ยฏฐิยา กคโยชนัน ภูมฺยาศิโยชนัน นาม๗ ปณฺจจรคณยฏฐิยา กคณฺตุ พุรหฺมาตีโยชนัน
 นาม๗ เตน วุศุคิ คคฺคเดว

	โยชนัน นาม ทวาศิ	ภาวนตี ปริมาณโค
	พุรหฺมาตีโยชนนฺเจว	ภูมฺยาศิโยชนนฺปิ จ๗
	เศสสิ เกทนฺตุ ทีเปศุ เอว กเถนฺติ	ปฺพพุกา
๒๕	ฉคฺคีสปรมานฺ-	เมโกณฺจฉคฺคีสติ
	คคฺคชาริคาปิ ฉคฺคิเสว	รตเรณฺจฉคฺคีสติ

- ลิกษา ทา สกุต อุกา จ
 สกตงคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค-
 รคณํ จ สกฺเตว
 คาวคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 อิมินา โยชเนเนว
 อนุตฺรํ สหฺพญฺมมํ
 ฐปญฺจสคฺคํ โกลลํ
 คาวคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 อิทญฺจ โยชนํ อญฺญํ
 วมานาทีปฺริจฺเจตฺถํ
 วินยสฺส จ ฎีกายํ
 สหฺพญฺมปิ ปญฺจจรคณ-
 คสฺมา ปน อิทํ สหฺพํ
 สหฺพถา ว วิชานเนยฺย

ชญฺญมาโสปี สกฺต เต
 วิทฺตุติกา ทฺเว สิมฺ
 ยญฺริ ทา วีสคฺคฺคฺค
 โยชนํ จคฺคฺคฺคฺค
 ปฺรวิปฺพพฺพตาหิณํ
 เวทิตฺทพฺพํ ว วิญฺญา
 โกลสา จคฺคฺคฺคฺคฺค
 คาวคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 โยชนนฺนติ ปฺรจฺจจฺจ
 จนฺนทสฺริยมาณํ
 โยชนํ อปฺรมฺปิ จ
 วิตีปฺริจฺฉินฺนโยชนํ
 ยญฺริหิ กตโยชนํ
 โยชนํ ชฺพหฺกํ อิติ
 นยญฺปตฺเทตีโต นโรคิ
- ๑๕
 ๑๐
 ๑๕
 ๒๐

ชฎีกิตี ปเนตํ นาฬิกาย นาม๑ กา ปเนสาคิ เจ๑ อกฺขรธาติคณเนน คณิ-
 ทพฺพกาโล ว อตฺตโต นาฬิกา นาม ๑ เคน วคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 ทสกฺขรธา เอกปฺราณํ
 วินาทีปญฺจทส ปาท์
 สกฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 ทฺวาทสสมตฺสกํ วสุลํ

คณิ-
 เทน วคฺคฺคฺคฺค
 ฉปฺราณญฺจ วินาทีกํ
 จคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 คีสรคฺคฺคเณมาสกํ
 เอกํ กาลํ วิชานียาคิ

คฺค
 ทสกฺขรธา เอกปฺราณํ นาม ๑ ฉปฺราณํ เอกนาที นาม ๑
 ปญฺจทสวินาที เอกปาท์ นาม ๑ จคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 เอกนาที นาม ๑

ทิส อโหระหัตต์ เอกมาลี นามมา ทูวาหสมาสภี เอกวสุลี นามวคิ,
 เอวร กาลัง ปญฺหิตโต วิชาณียาติฯ ทตฺถ อญฺจรรคหณฺณ ทพฺพจฺจวณฺณกาลโธ
 ๕ รุคฺคโต ฯ เอสนโย ปฺรณานาทีสุ ฯ ปฺรณานนฺติ อสฺสสาสปฺสสาสสงฺฆาถ
 อานาปานํ ฯ วินาทิกาทิ : วิตตนาทิกาทิฯ ทตฺถ นาทิกาทิ อานา-
 ปานสุเสถํ นามํ ฯ เตน อานาปานวิคฺคมนาโล รุคฺคโต ฯ

เตน มหานาทีสฺสทฏฺฐีกายํ วิชาเนติ อสฺสสาสปฺสสาสสนฺนิรมุหิตกาคํ
 รุจฺจทีติ รุคฺคํ ฯ กิญฺจาปิ ฆนิตฺปาตุภาเวติ รุคฺคํ วัณฺณพฺพตฺตา ปน
 ฆนิตฺปาตุภาเวติ วัคฺคตฺตพฺพํ ฆาตุนมเนกตฺตตฺตา ฯ อปาตุภาโว เจตฺถ
 สนฺนิรมุหิตวเสน วิกฺโข ว ฯ

๑๐ เอเก ตู วิชาเนติ วิชาณียา วิชาเนกาโลติ วัฒนฺติ ฯ นาทิ-
 กาทิ : นานาอาทีติ นาทิฯ นาทิ เอว นาทิกาวา วินาทิกาทิปิ
 เอติสฺสา นามํฯ วินา วิสุํ นานาอาทีติวินาทิฯ สว เอว วินาทิกาวา
 สญฺญีนาทีติ กรกฺเข ปญฺจนาทิกาวา สีหเส กญฺจาสทฺตตฺตฺตเยสทฺตวิจฺฉิ-
 เกณฆนฺมุหิ ปญฺจาติ ฉตฺตีส มจฺกเว ติสฺโส กุมฺภเว จตฺสฺโส มินเ
 ๑๕ ปญฺจ เมเส ปญฺจ ปญฺมุหิ จตฺสฺโส เมตฺตเน ติสฺโส จตฺวีสญฺจาติ
 สญฺญีนาทิกาวา ทูวาหสฺส วาสีสุ สทา ติจฺฉนฺนฺติฯ อยํ อนุโต นาทิ
 นามมา สุริโย จ เอกมโหระหัตต์ กิตฺตํ ฐานํ ๑ ๑ จจฺจตีฯ ตสมฺมา
 เอกมโหระหัตต์ สญฺญีนาทีมตฺตํ โหตีติ อยเมตฺถ สงฺเขโปฯ วิตฺถาโร
 ตู มหานาทีสฺสทฏฺฐีกายํ โอลฺลเกตฺตพฺโพ ฯ

๒๐ ภูมิกณฺณากถา ฯ
 (๑ ๑ ๑ ๑ ๑)

รุคฺชโตติ : สทฺตวิคฺคมหารุคฺชโตฯ ทตฺถ ทิ เสบฺบถาปิ กิจฺจเว
 เยเกจิ ฆมฺพทีปกา รุคฺชา ฆมฺพ เตลํ อคฺคฺคฺมกฺขายติ, เยเกจิ
 เทวานํ ทาวตีสานํ รุคฺชปาริจฺฉตฺตโก เตลํ อคฺคฺคฺมกฺขายติฯ เยเกจิ
 อสุรานํ

รูกษา จิตคปาวงลี^๑ เศล อคตมกษายติ ๗ เสยฺยดาบี ภิกฺขเว เยเกจิ
สุปฺปนฺนํ รูกษา กฺกุสิมฺพลี^๒ เศล อคตมกษายติ ๗ เอวเมว โข
ภิกฺขเว เยเกจิ โพธิปักขิยา ชมฺมา ปญฺจนฺตริยํ^๓ เศล อคตมกษายติ
ยทฺธิ โพชฌายาติ อินฺทริยสํยุตเต^๔ จตุตทาโร รูกษา อาคตา ๗

๕ ชมฺพทีโปติ : ชมฺพฺยา ปญฺญาโต ปากโต ทีโปติ ชมฺพทีโป ๗
อิมสฺส กิร ทีปสฺส ปญฺญาณภูตา โยชนสคฺคพฺเพธา ปณฺณาสโยชนสาชา
ปญฺจทสโยชนวฏฺฏชนฺธา หิมวณฺคปพฺเพเถ ชาตา กปฺปญฺญาณีนี มหาชมฺพ
นาม อตฺถิ ๗ ทาย อยฺม ทีโป^๑ ชมฺพทีโปติ วุจฺจติ ๗ ยถา จ
อิมสฺมี ทีเป ชมฺพฺรูกฺโข กปฺปญฺญาณีนี ๗ ตถา อมรโตยานเ กทมฺพฺรูกฺโข
๑๐ จุตฺตารูกฺสุ กปฺปฺรูกฺโข, ปุพฺพวิทฺเทเห สิริสฺรูกฺโข, อสุรานํ จิตฺคปาวงลี,
สุปฺปนฺนํ สิมฺพลีรูกฺโข, เทวานํ ปรีจฺจตฺตโกติ อิมเ ทิ กปฺปญฺญาณีนเ

ปาวงลี, สิมฺพลี, ชมฺพ เทวานํ ปารีจฺจตฺตโก
กทฺมโป กปฺปฺรูกฺโข จ สิริโส สคฺคโมติ

เอกนิปาตงฺกุตฺตรวณฺณมาชฺชเว^๕ ๗

๑๕ ติปญฺจโยชนกฺขนฺธา ปรีกฺเขปา นควฺหยา ปญฺญาสโยชนกฺขนฺธา
สาชาย สมนฺตโต สคโยชนวิตฺติณฺนา ทาวเทว จ จุกฺกตา ชมฺพ,
ยสฺसानุภาเวน ชมฺพทีโป ปกาสิโต ๗ ยญฺเจตฺม ชมฺพฺยา ปมาณํ, เอกเทว

^๑ติ. ปี. ๑๕/๓๑๓ - ๓๑๔ ใช้ : โกฎสิมฺพลี
^๒ติ. ปี. ๑๕/๓๑๓ - ๓๑๔ ใช้ : ปญฺจนฺตริยํ
^๓ติ. ปี. ๑๕/๓๑๓ - ๓๑๔.
^๔ม. ปุ ๑/๕๓๐.

อสุรานัน จิตตปาณลिया, คุรุหรานัน สิมพลีรุกขสส, อมรโศยาเน กทมพสส
อุตตรกรุสุ กปปรุกขสส, ปุพพิเทเต สิริสสส, ทาวทีเสสุ ปาวิจตุคตโก-
สาตี ฯ

เตนาหุ โปราณา

๕ ปาณลีย สิมพลี ชมพู เทวานัน ปาวิจตุคตโก
กทมโพ กปปรุกโข จ สิริโส จาตี สตุคโมติ
วิสุทธีมคฺเคจ^๑ ฯ สตุค อิติ สาธุรุกเก พุทฺทจเน สตุคมหารุกขา
โหนตี ฯ เย เทวทรโวติปี จุจฺจนตี ฯ สตุคกณฺเท^๒ ๓ ปาวิจตุคตโก
กปปรุกโข สนฺตานิ มนฺทโร หริจฺนฺทนฺตี ปญฺเจว อากตา ฯ
๑๐ ตญฺญีกายญฺจ เอเต ปญฺจ ทรโว อมรโกสนเยน วุตฺตา ฯ สตุคคนเยน
ปน สตุคเทวทรโว ฯ เอเต สตุค เทวานเมว คคฺติฐานญฺมีสุ สมฺภาวโต
เทวทรโว เตว วุจฺจนฺตีติ ฯ
๑๑ ชมฺพฺพนฺทนฺตี เอตถ กตฺมา ชมฺพฺพิ เจ ฯ ชมฺพฺพิปสฺส ปญฺญาณญฺจ
ชมฺพฺ ๓

๑๕ เตน สงฺขารูปคฺติสตุคตวณฺณาย^๓ ชมฺพฺพนฺทนฺตี ชมฺพฺพนฺทีย
นิพฺพตฺตํ ฯ มหาชมฺพฺรุกขสส หิ เอเกกา สาขา ปณฺณาสโยชนานิ
วชฺฌิตา ฯ ทาสฺ มนฺทนา มนฺทนา นทฺธิโย สนฺทนฺตี ฯ ทาสฺ นทฺธิ
อุภยตีเรสุ ชมฺพฺปกกานัน ปติญฺฐาเน สุวณฺณงฺกรว อญฺฐนฺตี ฯ เ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑วิ. สุทธี. ๑/๒๖๔.
^๒ชา. อ. ไม่มีข้อความนี้.
^๓ม.ส. ๓/๕๕๕ - ๕๕๖.

นทีชเลน ฤๅหมานา อนุพูพหม มหาสมุทท์ ปวิสุสนติฯ คัม สุนธาย
ขมุโพนทนต์ ฤๅทนต์ ฤๅคัม ฯ

ขมุโพนทนต์ : มหาขมุพสาขาย ปวคคณทีย นีพพคัม ฯ มหา -
ขมุพเส ปฐวี ปวิฏฐเฐ สุวณณงุรรา ฤๅฤๅทนต์ตี เทวตาสัมมุทตวณณา
๕ เทวฤๅชชุตาย มหาขมุพยา ปติฏฐิตถุฐานเน นที ขมุพฐนที ฯ
คสสี่ ปคิตเท มหาคิขุณปุปมาณัน ฤๅภปมาณัน วา ฌลัน พีเซหิ
ชาคัม สุวณณ ขมุพฐนทัม ฯ อิทํ ปน สุวณณ อนลปฏเทวาลงการมตุลล์
ชายเตติ เวสสุวคฤๅกกา ฯ ขมุพฐนทัม ฤๅจจติ ชาคีสวณณนที จตุฏ-
๑๐ กงคคคตวณณา^๒ ขมุโพนทนต์ สุรคตสุวณณนที คิงคคตวณณานโย^๓
ฤๅชกถา ฯ

(โลกกถา)

โลกโคติ : คีวธิวโลกโคติฯ โลกา นี สงขารสคตโกทกาสวเสน
คโย โทหนุติฯ คตต. โลกโคติ : ขนุชโลโก ชาคูโลโก อายคนโลโก
วิปคตภาวโลโก วิปคตีสุมภาวโลโก สมุปคตภาวโลโก สมุปคตีสุมภาวโลโก
๑๕ เอโก โลกโก : สพเพ สคตทา อาหารภูสิคิกกา ฯเปฯ ฌนุฐารส โลกา :
อญฐารสชาคูโยติ ปฐีสุมภิทามคเค^๕ อากคฤๅฐานเน สงขารโลโก

๑สา.ป. ไม่มีข้อความนี้
๒ม.ป. ๒/๓๒๘
๓น.ป. ๒/๒๓๘
๔ผู้วิจัย
๕ค.ป. ๓๑/๑๓๔ - ๑๓๕

เวทิตุโพ ๑" สุตโต โลโกติ วา อุตโต โลโกติ วาติ ๑
 "อัย โลโก ปรโลโก เทวโลโก มนุสุตโต โลโกติ ๑ ทตฺถ ทตฺถ
 อากคณฺฐราเน สุตโตโลโก ๑

๕ ยาวทา อนฺติมสุริยา ปริหรนฺติ ทิสฺสา ภนฺติ วิโรจนา
 ทาว สหสฺสชว โลโก เอกฺค
 ปรโรปรณฺจ ชานาสิ อโถ วาทวิราคิณ
 อิติภวาทฺต
 พรหมนินฺนตฺต
 อากคณฺฐราเน โยกาสิโลโก ๑

๑๐ ปฏิสมฺภิทามคฺค
 สุตโตโลกํ ทสฺสเสตฺถ" โลโกติ อาทิมาท ๑ ทตฺถ ชนฺชา เอว สุตฺชน-
 ปรสฺสชนตฺต
 ปรสฺสชนตฺต
 เสสปรทฺทวเยปฺปิ เอเสวนโย ๑

"วิปฺค
 ลลาโกติ วิปฺคฺคฺคฺคฺค ๑ ภวตฺติ ภาโว ๑ วิปฺคฺคฺคฺคฺค เอว ภาโว วิปฺคฺคฺคฺค
 วิปฺคฺคฺคฺคฺค เอว โลโก วิปฺคฺคฺคฺคฺคโลโก ๑

๑๕ "วิปฺค
 เอกสฺมาติ ผลนฺติ สมฺภโว ๑ วิปฺคฺคฺคฺคฺค สมฺภโว วิปฺคฺคฺคฺค
 เอว โลโก วิปฺคฺคฺคฺคฺคโลโก ๑

"วิปฺค
 ลลาโกติ สมฺปรคฺคฺค ๑ ภวตฺติ ภาโว ๑ สมฺปรคฺคฺค เอว ภาโว สมฺปรคฺค
 ๑

๑ ติ. ปิ. ๑๒/๕๕๕.

๒ ส. ป. -/๕๕๕ - ๕๕๕.

สมฺปตฺติ เอว โลโก สมฺปตฺติภาวโลโก ฯ

"สมฺปตฺติภาวโลโกติ : สุกคฺคฺปํ กมฺมํ ฯ ตํ हि สมฺภาวติ เอกสฺมา
อิติ สมฺภาโว ฯ สมฺปตฺติยา สมฺภาโว สมฺปตฺติสมฺภาโว ฯ สมฺปตฺติสมฺภาโว
เอว สมฺปตฺติสมฺภาวโลโก ฯ" เอโก โลโกติ อาทีนํ เหฏฐา
๕ วุตฺตญฺฐาเนว อตฺโต วุตฺโต ฯ

"มหาปทานสฺสทฺตวิสุทฺธิมคฺควินยฺมิกาสุภี" ปน "เอโก โลโก"
สพฺเพ สตฺตา อาหารภูฏีตีกาติ ยาย มุคฺคลาภีฏฐานตฺตถถาย สพฺพสงฺขา-
รานํ ปจฺจยาเยตฺตวตฺตติตฺตาย สพฺโपो สงฺขารโลโก ปรมฺตฺตสฺส อภาวโต ฯ
นनु จ อาหารภูฏีตีกาติ เอกถฺถ ปจฺจยาเยตฺตวตฺตติตฺตาย มคฺคณฺณมฺปิ
๑๐ โลกตา อาปชฺชตฺติ ฯ **นาปชฺชติ**, ปรีญญฺเยยฺยานํ ทุกฺขมฺมมานํ อิธิ
"โลโกติ อธิปฺเปคฺคตฺตา ฯ อถวา" น จชฺชติ น ปจฺจชฺชตฺติ โย คหฺีโต,
ตถา น โหติ, โส โลโกติ ตํถนฺนรหิตานํ โลกุตฺตรานํ นตฺถิ โลก-
กาติ วุตฺตํ ฯ "ยาวตา จนฺทิมสุริยา ปรีหฺรณฺตฺติ ยตฺตเก ฐาเน
จนฺทิมสุริยา วิจฺรณฺตฺติ ทิสสา ฆณฺตฺติ วิโรจนาติ ทิสสาสุ วิโรจนา
๑๕ โอภาสนฺตฺติ ทิสสา วา เทหิ วิโรจมานา โอภาเสนฺตฺติ ฯ"

"ตาว สหสฺสธา โลโกติ : ตตฺตเกน ปมาณฺเนน สหสฺสธา
โลโก ฯ" อิมินา จกฺกวาเพน สหฺธี จกฺกวาพฺสหฺสสนฺตฺติ อตฺโต ฯ
"เอกถฺถ เต วตฺตติ วโสติ : เอกถฺถ จกฺกวาพฺสหฺสเส ตฺยหฺนํ วโส
วตฺตติ ฯ" ปโรปฺรณฺจ ชานาสีติ : เอกถฺถ จกฺกวาพฺสหฺสเส ปโรปฺเร
๒๐ จุจฺจนีเจ หินฺปณีเต สตฺเต ชานาสี ฯ "อโต ภาควิราคินฺนติ : น

*วิ. สุทฺธิ. ฎี ๑/๓๔๖.

เกล้า" อัย อิทธิ, อัย ปกคิมนุสโสติบี ปโรปร ๖ "อัย ปน
สราโค, อัย ภิรราโคติ เอวิ รากวิราคินนบี ชน ชานาสี ๖"

อิตถภาวณฺณดาภาวณฺติ : เขตฺถ อิตถภาโวติ อิทฺ จกฺกวาทฺ ๖

"อณฺณดาภาโวติ : อีโค เสสฺ เณฺณสหฺสฺสํ ๖ สกฺตณฺ อากคฺคิตฺนฺติ :

๕

เขตฺถ จกฺกวาทฺสหฺสฺเส ปฏฺิสนฺธิวเสณ สกฺตณฺ อากคฺ จุทิวเสณ

คคฺยจ ปชานาสี ๖" กุยฺหํ ปน อคฺิมหนฺโตหนฺมสมฺมิตฺติ สณฺณฺญา โหติ,

สหฺสฺสํพฺรหฺมา นาม กุวํ, อณฺณฺเฐสฺ ปน คยา จุกฺตรทฺวิสหฺสฺสานํ คิสฺสหฺ-

สานํ จกฺสหฺสฺสานํ ปณฺจสหฺสฺสานํ ทสฺสหฺสฺสานํ สกฺสหฺสฺสานณฺจ พฺรหฺมานํ

ปมาณํ นคฺคิ ๖ กุวํ จกฺทฺกฺดาบ ภิโลติกาบ ปฏฺิคุคฺคณฺ กากุ วายมฺนฺโต

๑๐

วีย มหนฺโตสมฺมิตฺติ สณฺณฺญํ กโรสฺสิคฺติ นิคฺคณฺหาคฺคิ พฺรหฺมณินนฺตนิกาณฺณมา" ๖

เอวิ วิสุทฺธิมคฺเค^๒ วินยเทวธมฺมชาตกาณฺณนาทิสฺสุ^๓ โลกคฺคยํ

จุกฺทํ ๖ สทฺททิตฺยมฺปิ คเถว วคฺคา ปน "อดฺวา โลโกติ คิวฺโฆ

โลโก กิเลสฺโลโก ภวโลโก อินฺทฺริยโลโกติ ๖ คคฺคฺค รากาหิเกสฺพหฺล-

คยา กามวจรสคฺคา กิเลสฺโลโก ๖ ฆานาภิณฺญาปริจฺจฺพนฺยา รูปาวจรสคฺคา

๑๕

ภวโลโก ๖ อเนฺณฺวราสมาธิพฺหุลคฺยา วิสุทฺธินฺทฺริยคฺคา อรูปาวจรสคฺคา

อินฺทฺริยโลโก ๖ อดฺวา กิลิสฺสนํ กิเลสฺ, พุกฺขนฺติ อคฺโค ๖ คสมฺมา

พุกฺขพฺหุลคฺยา อปฺวาเยสุ สคฺคา กิเลสฺโลโก ๖ คทฺถุญฺเฐ สคฺคา

สมฺปคฺคิภาวาทฺ ภวโลโก ๖ คคฺคฺค เย วิมฺุตฺติปิปรฺจาเกหิ อินฺทฺริเยหิ

สมนฺนาคคฺยา สคฺคา, เค "อินฺทฺริยโลโกติ เวทิตฺพํ ๖ อคฺโค ปน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ป. ส. ๒/๕๔๕.

^๒วิ. สทฺท. ๑/๒๒๒.

^๓ส. ปว. ๑/๑๒๔ และ ชา. อ. ๑/๒๐๑ - ๒๐๒.

อินทรียพพุชานัน ฆนุชานัน สมุโห สนุตาโน จ สตุตโลโกภา รูปาทีสุ
สตุตวิสตุตตตาย สตุตโตตา โลภียติ เอกตุถ กุสลาภุสลาภุสลาภุสลาภา โลโก
อนินทรียพพุชานัน รูปานัน สมุโห สนุตาโน จ โอกาสโลโก ๗ โลภียนุติ
เอกตุถ ตสาธาวรา สตุตตา จ เตสญจ โอกาสญุโตติ ๗

๕ ททา ธารตาย เหลส ภาชนโลโกคิปี วุจจติ ๗ พุวีโหปี เจส
รูปาทีสมุเม รูปาทาย ปญญตุตตุตตา รูปาทาย ปญญตุตตุตโต อปรมตุถ -
สภาโว ๗ สปรุจเยน รูปารูปสมุเม รูปาทาย ปญญตุตตุตตา ทพุภยสุสภาปี
รูปาทานานัน วเสน จ ปรียายโต ปจุจยายตุตตุตติกา อุทฐริคพพา ๗
ตพุกเย ฆนุชรา สงุขารโลโก ปจุจเยหิ สงุขยนุติ ลุชชนุติ ปจุชชนุติ จาคี
๑๐ วุตุตตี ๗

วิสุทฐิมคฺควินยฎฎีกาสุมิ^๑ อินทรียพพุชานัน ฆนุชานัน สมุโหติ อาทินา
โลโกคฺคยตุโก วุตุโต ๗ สฎฎายตนวคฺคฎฎีกายนุตุ โลภียนุติ เอกตุถ สตุต -
นิกายฎฎคคามาทิหิ โลโก จกกวาไฟ ๗ สงุชาโร ปน ลุชชนคฺคเลน
โลโกคิ เอกตุถเมว วุตุตนุติ ๗

๑๕ โลกกถา ๗
(โลกชาตุกถา)^๒

ชาตุโตติ : โลกชาตุโต ๗ มหาโควินุทสุตฺตวณฺณนํ^๓ หิ ยาวตา
จนุทิมสุริยา ปรีหฺรนุติ หิสา ภนุติ วิโรจนา ตาว สหสุสชา โลโก
เอกตุถ เต วตุตคิวิโสติ ๗

พฺรหฺมณินฺนคฺคณิกสุตฺเต^๔ เอกจกกวาพเมว เอกโลกชาตุ ๗

^๑วิ.สุท.ธิ. ฎฎ. ๑/๓๔๔
^๒ผู้วิจัย
^๓ไม่มีข้อความนี้
^๔คิ.ปี ๑๐/๓๘

"ทสสหัสสี่โลกชาตุ อกมปิณฑาติ พรหมชาเล" ๑

จกกวาทสสหัสสี่ เอกโลกชาตุ ๑ อยญจ ทสสหัสสี่โลกชาตุ
สงกมุปคีติ มหาปทานสูตร^๒

๕ ทสจกกวาทสสหัสสี่ เอกโลกชาตุ ๑ "อากงฺขมาโน อานนฺท
คตาคโค ทิสทสสี่มหาสทสสี่โลกชาตุ สเรณ วิญญาเปยฺยยาติ เอกุถ
ทิสทสสี่มหาสทสสี่เอกโลกชาตุติ อยมตฺโต วุฑฺฒโก ๑ โลกชาตุ นาม"
จุฬิกกา มชฺฌิมิกกา ทิสทสสี่ ทิวชิชา โหนฺติ ๑ คคฺค จกกวาทสสหัสสี่
จุฬิกกาโลกชาตุ นาม ๑ สทสสี่คฺคจุฬิกกา มชฺฌิมิกกาโลกชาตุ นาม,
๑๐ จกกวาทานํ ทสสทสสี่คคฺคา ๑ สทสสี่คคฺคจุฬิกกา ทิสทสสี่โลกชาตุ นาม ๑
จกกวาทโกฏินิ สทสสี่คคฺคา ๑ ทิสทสสี่ เอว จ" มหาสทสสี่ทิวชิ วุจฺจติ ๑

๑๕ เตนาท ภกวา สีหนาทสูตรเต "ยาวตา อานนฺท จนฺทิมสุริยา
ปริหรนฺติ ทิสสา ภนฺติ วิโรจนา, ทาว สทสสี่ชา โลโก ๑ คสมิ
สทสสี่ชาโลเก สทสสี่ จนฺทานํ, สทสสี่ สุริยานํ, สทสสี่ สีเนรูปพฺพต-
ราชานํ, สทสสี่ ชมฺภูเกีนานํ, สทสสี่ อมรโคยานํ, สทสสี่ อุคฺครกูณํ,
๒๕ สทสสี่ พุพฺพวิทฺหานํ, จคฺคตารี มหาสมฺมทสสทสสี่านํ, จคฺคตารี มหาราช-
สทสสี่านํ, สทสสี่ จาคุมหาราชิกานํ, สทสสี่ ทาวทีสานํ, สทสสี่
ยามานํ, สทสสี่ ทูสสีทานํ, สทสสี่ นิมฺมานรตฺนํ, สทสสี่ ปรมิมนิตสวตฺตํ,
สทสสี่ พรหมโลกานํ, อยํ วุจฺจทานนฺท สทสสี่จุฬิกกาโลกชาตุ ๑ ยาวตา
๒๐ อานนฺท สทสสี่จุฬิกกาโลกชาตุ, ทาว สทสสี่ชาโลโก ๑ อยํ วุจฺจทานนฺท
ทวิสทสสี่มชฺฌิมิกกาโลกชาตุ ๑ ยาวตา อานนฺท ทวิสทสสี่มชฺฌิมิกกาโลกชาตุ,

๑ก. ปี. ๑๐/๑๔.

๒ก. ปี. ๑๐/ขอ ๒๗.

ดาว สหสฺสชาโลก, อัย วุจฺจทานนฺท คิสนฺสสิมฺหาสฺสโลกชาตุ ๑
อากฺขมาโน อานนฺท ทถาคโต คิสนฺสสิมฺหาสฺสโลกชาตุ สเรณ
วิญฺญาเปยฺย, ยาวตา วา ปน อากฺขเยยฺยาติ ๑

๕ ตถ "ยาวตา จุนฺทิมสุริยา ๑เปา วิโรจนาติ เอกฺตเคน เอกํ
จุกฺกาวํ ปริจฺฉินฺทิตฺวา ทสฺสํ โหติ ๑ อิทานิ คํ สหสฺสํ คุณฺโณ กถฺวา
ทสฺสเสนฺโต" ดาว สหสฺสชาโลกติ อาห ๑ จุฬิกาคิ : พุทฺธกา ๑ อัย
สาวกานํ วิสโย ๑ กสมฺมา ปเนสา อานิตฺวาติ ๑ มชฺฌิมิกาลอกชาตุยา
ปริจฺเจทนตฺถํ "ยาวตาคิ : ยตฺตกา ๑" ดาว สหสฺสชาติ : ดาว
๑๐ สหสฺสกาเคน ๑ "ทฺวิสนฺสสิมฺชฺฌิมิกาลอกชาตุติ : อัย สหสฺสจุกฺกาวานํ
สหสฺสกาเคน ทถาคฺวา ทสฺสทสฺสจุกฺกาวาพริมาณา ทฺวิสนฺสสิมฺชฺฌิมิกา
เนม โลกชาตุ ๑ อัย สาวกานํ อวิสโย, พุทฺธานเมว วิสโย ๑
เอกฺตเก ทิ ฐานเ ทถาคตา อนฺธการํ วิชฺฌิตฺวา สรีโรภาสํ
ทสฺสเสทฺวา สเรณ วิญฺญาเปตุํ สกฺโกณคฺคิ ทิเปติ ๑ เอกฺตเคน พุทฺธานํ
๑๕ ชาติเกเขตฺติ นาม ทสฺสํ ๑ โภชิตฺตฺวานํ ทิ ปจฺฉิมคฺตฺวาเว ทเวโลกโต
จวิตฺวา มาตุจฺฉนฺนํ ปฏฺฐินฺนํ กถฺวาเส จ กุจฺฉนฺนํ นิกฺขมนทิวเส จ
มทฺวาจฺฉนฺนํ ทิวเส จ สมฺโพธิชฺฌมจกฺกปวตฺตคนอายุสงฺขาโรสฺสชฺชนปรีนิตฺพาน-
ทิวเสสุ จ เอกฺตกํ ฐานํ กมฺปติ ๑ "คิสนฺสสิมฺหาสฺสสิคฺคิ : สหสฺสํ โท
ปฏฺฐุสฺวา ยตฺตํ ยาคิ คิสนฺสสิ ๑ สหสฺสํ สหสฺสชา กถฺวา คุณฺโณ มชฺฌิมิกํ
สหสฺสชา กถฺวา คุณฺโณคฺตฺวา มทฺนเตทํ สหสฺสเสทํ คุณฺโณคฺตฺวา มหาสหสฺสํ ๑
๒๐ เอกฺตาวตา โภจฺฉิตฺจกฺกาวาพริมาโน โลก สหสฺสํ โท โหติ ๑ กถฺวา
อากฺขมาโน เอกฺตเก ฐานเ อนฺธการํ วิชฺฌิตฺวา สรีโรภาสํ ทสฺสเสทฺวา
สเรณ วิญฺญาเปยฺย ๑

กณฺณคฺคิคฺคิ สสฺสคฺคิโร ปน เอมมาท "น คิสนฺสสิมฺหาสฺสสิคฺคิโลกชาตุยา
เอวํ ปรีมาโน ๑ อิทํ ทิ อจฺจาริยานํ สชฺฌายมฺพุทฺธกาจาย ปรีนิตฺฐานํ ๑

ทลโกฏิสทสทสจกุกวาทปริมาณํ ปน รุานํ ทิสทสสี่มหาสทสี่โลกชาตุ
 นาม ฯ เอกาวตาทิ ทิศวโศ อวณกเขตต์ นาม ทลสี่ตี ฯ
 เอกสุมิ ทิ อนุตเร อากวนาฎิยปริตฺต อีสึทิลิปริตฺต ชชคฺคปริตฺต
 โโพชนงฺคปริตฺต ขนฺธปริตฺต โมนปริตฺต เมตฺตาทปริตฺต รัตนปริตฺตทานํ
 ๕ อาณา ฌรทึติ ฯ"

"ยาวตาท ปน อากงฺเขยฺยชาติ : ยตฺตํ วา อิจฺเจยฺย ฯ อิมินา
 วิสยกฺเขตต์ ทลสี่ตี ฯ พุทฺธานํ วิสยกฺเขตต์สส ปริมาณปริจฺเจโท นาม
 นกฺคิ ฯ"

๑๐ เอวํ รุกฺเต เถโร "วิสโย โช ปน ออํ โลโก, อนุตฺตานิ
 เอกสุมิ รุานเ สุวีโย จุกฺคโต โทติ, เอกสุมิ มชฺเช สุวีโต,
 เอกสุมิ อฏฺฐงฺคมิโต, เอกสุมิ รุานเ ปรมฺยาโม โทติ, เอกสุมิ
 มชฺฌิมยาโม, เอกสุมิ ปจฺฉิมยาโม ฯ สตฺตภามิ กมฺมปสุคา จิตฺตปสุคา
 อาหารปสุคฺตาคิ เอวํ เทหิ เทหิ การเมหิ วิกฺขิตตา จ ปมตฺตาท
 จ โทหนฺติ ฯ กถนฺนุ โช วิมฺติจฺเจทนคฺคํ ภควนฺตํ ปุจฺฉิ ฯ"

๑๕ อถสฺส สตฺตทา พฺยากโรนฺโต "อิชานนฺท ตถาคโต ทิสทสสี่มหา-
 สทสี่โลกชาตุํ โอภาเสน ฌเรยฺย ฯ ยทา เต สตฺตาท ตํ อาโลกํ
 สญฺญานเอยฺยุํ ฯ อถ ตถาคโต ไสลํ กเรยฺย สทฺทมนุสฺสาเวยฺยุ ฯ
 เอวํ โช อานนฺท ตถาคโต ทิสทสสี่มหาสทสี่โลกชาตุํ สเรณ วิญฺญา-
 เปยฺย, ยาวตาท วา ปน อากงฺเขยฺยชาติ อาท ฯ ตตฺถ โอภาเสนาคิ

๒๐ สวีโรภาเสน ฌเรยฺย ฯ ฌรมาโน ปน ทิ กเรยฺยชาติ ฯ ยสุมิ รุานเ
 สุวีโย ปญฺญาายติ, ตตฺถ นํ อตฺตโน อานุกาเวณ อฏฺฐงฺคเมยฺยุ ฯ
 ยตฺตภามิ น ปญฺญาายติ, ตตฺถ นํ จุกฺคฺราเปตฺวา มชฺเช รุาเปยฺยุ ฯ
 ทฺโต ยตฺถ สุวีโย น ปญฺญาายติ, ตตฺถ มนุสฺสา "อชฺฌนา ว
 สุวีโย ปญฺญาายิตฺถ, โส อิทานิ อฏฺฐงฺคมิโต, นาคาวฏฺโฏ น โช,
 ๒๕ ออํ ภูตวฏฺฏ ยกฺขวฏฺฏ เทวตาวฏฺฏานํ อญฺญตโรติ วิตฺตํ ยตฺถ ปน

ปญญาติ, ตตถ มนุสสา" อิทาเนว สุริโย อฏฐังคมีโต, สุวามิ
อิทาเนว สุริโย อฏฐังคมีโต, สุวามิ อิทาเนว อฏฐังคมีโต, กิณฺณ
โซ อมฺ ํ นาคาวฏฺฐ ภูทวฏฺฐ ยถวฏฺฐ เทวตาวฏฺฐานิ อณฺเฑทโรติ
วิทกํ อปฺปาเทยฺยํ ๑

๕ ศโต เตสุ มนุสเสสุ อาโลกญฺจ อเนกการญฺจ อวชฺชิตวา
"กึ ปจฺจยา นุ โข อิทนฺติ ปรีเยสฺมาเนสุ, สคฺคา นิลกสิณฺสฺมาปคฺคิ
สฺมาปชฺชิตวา พหฺลนฺทการิ ฆเรยฺย ๑ กสฺมา ๑ เคสิ กมฺมาทิสฺสฺทานิ
สคฺคทานิ สนฺทาสชนนฺตํ ๑ อถ เนสิ สนฺทานิ อาปฺนฺนภาวิ ญฺชวา
โอทาตกสิณฺสฺมาปคฺคิ สฺมาปชฺชิตวา ปณฺทรสนฺพุทฺทสรฺสมี วิสฺสชฺเชนฺโต

๑๐ จนฺทสฺสสุริยสฺสสุฏฺฐานกาโล วิย เอกปฺปกาวเรเนว สพฺพิ อาโลกํ
กเรยฺย ๑ ตญฺจ โข ทิลทึชฺมคฺเตน กายปฺปเทเสน โอภาสิ มุญฺจติ ๑
โย ทิ จกฺกวาพปฺรวิ ทิปกปฺปลกํ กคฺวา มหาสมฺมุเท อุกํ เคสิ
กคฺวา สีเนรุ วฏฺฐิ กคฺวา อณฺเฑสฺมี สีเนรุมนฺทนิ รุเปคฺวา ชาเลยฺย ๑
โล เอกจกฺกวาเพเวว อาโลกํ กเรยฺย, ศโต ปรี วิทคฺคิมคฺคมฺปิ

๑๕ โอภาเสคฺคิ น สคฺคฺคเณยฺย ๑ ตถาคโต ปน ทิลคฺคผลปฺปมาเณน สรฺริป-
ปเทเสน โอภาสิ มุญฺจติวา ทิสฺสสฺสิมหาสฺสโลกชาคฺคิ เอโอภาสิ
กเรยฺย, ศโต วา ปน กิโยโย ๑ เอวํ มนฺทคา พุทฺทคฺคณาติ ๑

"คํ อาโลกํ สญฺญาเนยฺยยาติ : คํ อาโลกํ ทิสฺวา" เยน
สุริโย อฏฐังคมีโต อฏฐาปิตอ จ พหฺลนฺทการิ วิสฺสญฺฐิ, เอโส
ปฺริโส อิทานิ อาโลกํ กคฺวา สฺริโต, อโห อจฺฉริยปฺริโสติ อณฺชสิ
ปคฺคยฺห มนุสฺसानิ ทิฏฺฐเชยฺย ๑

๒๐ "สทฺทมนุสฺสาเวยฺยยาติ : ชมฺมกถาย สทฺทมนุสฺสาเวยฺย ๑ โย ทิ
จกฺกวาพปฺพคฺคิ เภริ กคฺวา มหาปฺรวิ เภริจมนฺม กคฺวา สีเนรุ ทคฺคกํ
กคฺวา อณฺเฑสฺมี สีเนรุมนฺทเก รุเปคฺวา อาโกเกยฺย, โล เอกจกฺกวาเพ-

เยว คัม สหุ่ สวเวทย ปรีโศ วิหตุณุมปี ออญมิตฺ น สกญเฉยยา
คตาคโต ปน ปลลจเก วา ปัญเร วา นิสิตฺวา คีสหสูสึมหาสสูสิ-
โลกชาตุํ สเรน วิญญาเปคิ คโต วา ปน กิโยโย ๗ เอว มหาญจาวา
คตาคคาคิ กพพญานโย ๗

๕ ยญเจตุถ หสสสูสจกกวาพปมามาย มญมิมิกาโลกชาคุยา
ชาคิกุเซตฺถํ นาม ยญจ หสโกฏิสคสสูสจกกวาพปมามา คีสหสูสึมหา
สสูสิ โลกชาตุํ มนุทา, คสูสาเยว อามญเซตฺถํ วุคฺถํ คัม สหุ่
ญญาวิกงควณณาทีหิ วิจารณ์

๖๐ วุคฺถํ หิ คตฺถํ คีณิ หิ เซตฺถานิ ชาคิกุเซตฺถํ อามญเซตฺถํ
วิสัย ๗ ๗๖๖๖๖๖ ๗ คตฺถํ ชาคิกุเซตฺถํ นาม หสสสูสึโลกชาตุํ คัม หิ
คตาคคสูส มาตุญจนิโอกุคมนกาเล นิกุขมนกาเล สมโพธิกาเล ชนม -
จกุกปฺวคฺคเน อายุสงฺขาโรสูสชฺชเน ปรีนึพพาเน จ กมฺปคิ ๗ โกฎิ -
สคสสูสจกกวาพานํ ปน อามญเซตฺถํ นาม ๗ อากฺขานาฎิยปรีคฺคโมรปรีคฺค-
คชชคฺคปรีคฺคตฺรตนปรีคฺคตาหิ หิ เขตฺถ อามา ปวคฺคิวิ วิสัยญเซตฺถคสูส
๗๕ ปน ปริมาณํ นตฺถิวิ พุทฺธานํ หิ ยาวคกํ เนยฺย คาวคกํ ญานํ
ญญาปรียนุตํ เนยฺยนุติ วจนโต อวิสัย นาม นตฺถิติ ๗

โลกชาตุกถา ๗

(อนนตกถา ๒)

๒๐ อนนตโลคิ : อากาสาหีนมนนตโตฯ จตฺตาริ หิ อนนตานิ
อากาโส อนนโต, จกกวาพานิ อนนตานิ สุตฺตนิกาโย อนนโต,
พุทฺชญานํ อนนตนุติ หิ อฏฺฐสาลินียํ วุคฺถํ

๑ ส.ม.ว. ๕๕๕ - ๕๖๐

๒ วิจัย

๓ อ.ส. ๒๖๔ - ๒๖๕

ตฤณ ทวีโร อากาโธ ปริจเฉทากาโธ กสิณฺฑุฆาฏิมากาโธ
 อชฎากาโธ ๑. ตุจฎากาโธคิปี ตสฺเสว นามนฺติ เหวํ กถาวตฺตวณฺณนาย^๒
 วุตตกาเสสุ ๑. อชฎากาโธ อิทาธิปเปโต ๑. ตสฺส อนนฺตคา
 "อากาสสฺส ทิ ปุรตฺถิมาย ปจฺฉิมุตฺตรทกฺขินาสุ วา เขตฺตกาณิ วา
 ๕ โยชนสฺสกาณิ เขตฺตกาณิ โยชนสฺสสฺสาคิ. ปริจเฉโท นคฺคิ ๑. สีเนรุ-
 มตฺตมฺปิ อโยถุญฺญํ ปฐวี ทวีชา กถวา เทฐฺรา ชิตฺถํ กสฺเสถ ว,
 โน ปคฺคิภูํ คิณฺฐํ ลภติ, เหวํ อากาสํ อนนฺตํ นามาคิ อฏฺฐสาณินิย^๒

เทฐฺรากาสา อปริยนฺตา, อากาสนฺตํ น ทิสฺสติ, ปกฺขิเปยฺย
 นโร เทฐฺรา เสงฺราชนํ กิริมากาสํ โส ว ตจฺเจยฺย เทฐฺรา,
 ๑๑. น นายติ. พุทฺหมโลโก ปริกาโธ สฺสญฺโญ โหติ, ตเถว จ
 อุกฺขิเปยฺย มหาเสถ, นาสฺส อนฺตํ น นายคฺคิ โลกุปฺปคฺคิปรกฺม^๓ ๑

จกฺกวาพานํ อนนฺตคา ปน "นคฺคิภาเว จสฺส อิมํ โอบมฺมํ
 อาหารนฺติ, โภจิสฺสทสฺสจกฺกวาพมฺหิ ยาว พุทฺหมโลกา สาสเปหิ ปุเรทฺวา
 สเจ โภจิ ปุรตฺถิมาย ทิสาย เอกจกฺกวาเพ เอกสาสปี ปกฺขิปนฺโต
 ๑๕ ตจฺเจยฺย, สพุเพหิ เต สาสปา ปริกฺขยํ ตจฺเจยฺย, น เทว
 ปุรตฺถิมาย ทิสาย จกฺกวาพานิ ๑. ทกฺขินทิสาทิสฺสปี เอเสวนโย ๑. ตตฺถ
 พุทฺธานํ อวิสโย นาม นคฺคิคิ สีนนาทสฺสทวณฺณนาย^๔ วิสยกฺเขตฺตสฺส

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ อ. ส. -/๒๕๖.

^๒ อ. ส. -/๒๕๖.

^๓ อ. ส. ๓/๒๕.

^๔ อ. วิ. และ บ. ส. ไม่มีข้อความนี้.

ปริจเฉทภาเว วุคตสาศไปปมาย ธิฏฐพทา ฯ

๕ "จกกวาพานมฺปิ สเทหิ วา สหสเสหิ วา ปริจเฉโท นตฺถิ ฯ
 สเจปิ ติ อกนิฏฐภาเว นิพพตฺตา พฺพทฺชนุคฺคหฺสฺส ลหุเกณ สเรณ
 ติริยํ ตาลจฺจนํ อตฺถิกกมณมตฺเตน กาลเณ จกกวาพฺสหฺสฺส อตฺถิกกมณส-
 มตฺเตน ชเวณ สมณฺนาคคา จตฺตาโร มหาพฺรหฺมาโน "จกกวาพฺปริยฺนตํ
 ปลฺลิสฺสสามาติ เตน ชเวณ ชาเวยฺยํ, จกกวาพฺปริยฺนตํ อทิสฺวา ว
 ปรินิพฺพาเยยฺยํ ฯ เอวํ จกกวาพานิ อนนฺตานิ นามาติ อฏฺฐสาลินี" ฯ

๑๐ "อตฺถิเต กิร โวหิตฺสฺส นาม อสิ อโหสิ อธิชฺฉิมา เวหาสงฺก-
 โป ฯ ตสฺส เอวํไป ชโว อโหสิ ฯ ยาวตา พฺพทฺชนุคฺคโห ลหุเกณ
 สเรณ **คาลจฺจนํ** อตฺถิกกเมยฺย, ตาวตา เอกจกกวาพฺ อตฺถิกกมิ ฯ ยถา
 จ ปฺรจฺฉิมสมฺมตฺโห ปจฺฉิมสมฺมตฺโห ทูเร, เอวเมว ทูเร ตสฺส ปาท-
 วิทฺธาโร อโหสิ ฯ โส กิร ปาจฺฉินจกกวาพฺมุขวฏฺฐิยํ สฺวีโต ปาทํ
 ปลฺลสาเรตฺวา ปจฺฉิมจกกวาพฺมุขวฏฺฐิ อฏฺฐมิ, ปุณ ทุคฺคิยปาทํ ปลฺลสาเรตฺวา
 ปฺรจกกวาพฺมุขวฏฺฐิ อตฺถิกกมฺติ ฯ ตทา ทิฆายุกกาโล อโหสิ ฯ โส

๑๕ ปลฺล" วสฺสสตาวตฺถิเร อายุมฺหิ อหํ คมเนน โลกสฺส อนตํ ปาปฺณิสฺ-
 ลํมิตฺติ เตน ชเวณ ชาตฺติ ฯ ภตฺตกฺกิจฺจาทีนํ กโรนฺโตปิ นิปฺปปฺญฺโจ
 ว กโรติ ฯ ภิกฺขุขารกาเส กิเรโส นาคลลคา ทนฺตกฺกฺฐํ ชาตฺติตฺวา
 อโนคฺคเต มุขํ โชวิทฺวา สมปฺตฺโต อุตฺตรกฺกฺฐมฺหิ ปิณฑาย จริตฺวา
 จกกวาพฺมุขวฏฺฐิ นิสฺสินโน ภตฺตกฺกิจฺจํ กตฺวา ตถถ มุหุตฺตํ วิสมิตฺวา
 ๒๐ ปุณ อจฺฉิ ว เอวํ โส วสฺสสตํ กณฺตฺวา โลกนฺตํ อปฺปตฺวา อนฺตฺรา

๑อ. ส.ว. --/๒๖๕.

ว กาลิ กถวา อาคนวา อิมสมิเยว จุกวาทเพ โรหิตสุโส นาม
เทวปุตโต หุถวา นิพพตติ ฯ โส ภควนตํ อุปลงกมิตฺวา สัพพนตํ
อโรเจสสิติ เทวปุตตสํยุตฺตจตุกกงฺคฺคฺจรวณณนาชโย^๑ ฯ

๕ "เอตฺตเกสุ ปน จุกวาทเพสุ อุตฺตมฺมจฺจกฺกานํ สุตฺตานํ ปมาณํ
นตฺติ ฯ เอวํ สุตฺตนิกาโย อนนฺโต นามา ตโตปิ พุทฺธญาณํ อนนฺตเม-
วาทิ อฏฺฐสาลินี^๒ ฯ

๑๐ อฏฺฐเกหิ ปน พุทฺธา อุตฺตมฺมกา ฯ **เทนาท สจฺจสํยุตฺเต^๓**
ตํ อิมฺมฺมฺมํ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พุทฺธํ, โย วายํ มया ปริตฺโต
นชฺชิสายํ ปิสฺสุ อโรโรปิโต, อयํ วา มหาปรุวิติ ฯ เอตฺเทว ภนฺเต
ปริตฺโต นชฺชิสายํ ปิสฺสุ อโรโรปิโต, สจฺจมฺปิ น อุเปติ, กสฺสากมฺปิ
น อุเปติ, อุปนฺนชฺชมฺปิ น อุเปติ, มหาปรุวิ อุปนฺนชฺชิสายํ ภควตา ปริตฺโต
นชฺชิสายํ อโรโรโรปิโตปิ ฯ เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปมตฺตกา เต
สฺสตา, เย อสฺสา อกฺโข เอเต เอว พุทฺธา, สฺสตา เย
อุทฺทกาติ ฯ

๑๕ ตดา จาท เขงฺกคฺคฺคเร^๔ เสยฺยดาปิ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตกมฺปิ
อิมสมิ ชมฺพุทฺธิเป อารามรามณฺเอยยํ วนรามณฺเอยยํ ภูมิจรามณฺเอยยํ
โปกฺขรณฺเอยยํ, อถ โข เอตฺเทว พุทฺธํ ยถิทํ อุกฺกวลฺลิตฺตํ
นทิวินฺนํ ชานุกฺกมฺมจฺจกฺกานํ ปพฺพตํ วิสมํ, เอวเมว โข ภิกฺขเว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สา. ป. ๑/๑๓๓ - ๑๓๔.
^๒อ. ส. -/๒๖๕.
^๓คิ. ปี. ๑๕/๕๓๓.
^๔คิ. ปี. ๒๐/๔๖.

อุปมตฺตกา เท สุตฺตา, เยว ถลชา, อถไซ เอเต สุตฺตา พุทฺตรา,
สุตฺตา เย โอทกาคี ฯ

๕ "อโธ กิร สุวณฺณมฺมียา สุตฺตโยชนสฺตานิ โหนฺติ ฯ เอเกน
วาเคน กจฺจนฺตี นาวา สุตฺตหิ อโหระคฺเทหิ กจฺจนฺตี ฯ อถกสมฺมึ
สมเยว เอวํ กจฺจนฺตี นาวา สุตฺตานิ นนฺதியาวณฺณมจฺจนฺตฺวา
๑๐ คฺคา ฯ เอวํ โอทกานํ สุตฺตานิ พุทฺธาโว เวทิตฺตฺวา ๑ อมิจ
ถลฺลฺลฺลฺลฺล สุตฺตภาเวน อุตฺกสฺส จ พุทฺธาเวนานิ อยมตฺโต
เวทิตฺตฺวา : ยถา หิ มหาตฺตปาเก เอโก ว อุปฺปลมกฺโข อสฺส ฯ
๑๐ อสฺส จตฺตาวเรว ปณฺณานิ, มชฺเชว เอกํ อุปฺปลมกฺลํ (หฺ) อสฺส ฯ
เอวเมว จตฺตาริ ปณฺณานิ วिय จตฺตาริ ทิปา, มชฺเชว อุปฺปลมกฺลํ
วिय สีนฺรพฺพโตะ ฯ เสสจฺจกํ วिय อุตฺกปคฺคิฏฺฐีโต โอทกาโส ฯ อสฺส
มพฺพคฺคาโว อิทฺธิมนฺคานํ ปากโฏ โหติ, เกลํ หิ อากาเสน กจฺจนฺคานํ,
๑๕ จตฺตาริ มหาทิปา จตฺตาริ ปณฺณานิ วिय อุตฺกนฺตฺวา สีนฺรพฺพโตะ
มชฺเชว อุปฺปลมกฺลํ วिय ฯ เสสจฺจกํ วिय อุตฺกปคฺคิฏฺฐีโต ฯ เอวํ มนฺเต
๑๕ อุตฺกเก ชาตคฺคา โอทกา ว พุทฺตรา เวทิตฺตฺวาติ เอกงฺกุตฺตรวณฺณนา" ฯ

โอทเกสุ ปน อญฺโฆทฺทชา คิฏฺฐนฺตฺวา มหาสมฺมุทฺโททฺทชา ว
พุทฺตรา ฯ

เตนาค สจฺจลฺลฺลฺล "เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส ยํ อิมสมฺมึ
ชมฺพฺพีเป คินฺนฏฺฐสาชาปฺลาสิ กจฺเนตฺวา เอกฏฺฐาเน" ลฺลฺลฺล ๑

๑ม. ป. ๑/๕๓๑.

๒ค. ป. ๑๕/๕๕๑ - ๕๕๒.

๓ค. ป. ๑๕/๕๕๑ - ๕๕๒ ไซ เอกชณฺ

เอกภูฏาเน สัทธิควา สุตัง กเวยฺย สุตัง กตฺวา เย มหาสมฺมุทเท
 มหนฺตกา ปาณา เต มหนฺตเกสุ สฺวเสสุ อาวุเนยฺย เย มหาสมฺมุทเท
 มชฺฌิมกา ปาณา, เต มชฺฌิเมสุ สฺวเสสุ อาวุเนยฺย ฯ เย มหา-
 สมฺมุทเทสุ สฺวสมฺมา ปาณา, เต สฺวสมฺเมสุ สฺวเสสุ อาวุเนยฺย ฯ อปริ-
 ๕ ยาทินฺนา ภิกฺขเว มหาสมฺมุทเท โอฬาริกา ปาณา อสฺสุ ฯ อถ
 อิมสฺมี ชมฺพุทีเป คิณฺณภูฏสาธาปฺลาถํ ปริกฺขยํ ปริยาพานํ กฺจเจยฺย ฯ
 อีโถ พุทฺธา โข ภิกฺขเว มหาสมฺมุทเท สฺวสมฺมา ปาณา, เย น
 สฺวกรฺวา สฺวเลน อาวุณฺฑํ, ตํ กิสฺส เหตุ ฯ สฺวสมฺมตฺตา ภิกฺขเว อตฺต-
 ภาวสฺส, เอวเมว โข ภิกฺขเว เต อปฺปมตฺตตฺตา, เต สตฺตฺตา เย
 ๑๐ อปาเย อปริมุทฺตาคี ฯ อปายิกา हि มนุสฺเสหิ พุทฺธา ฯ

เคนาห สจฺจสํยฺยเต " ตํ กิณฺณญฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ
 ๑๕ นฺุ โข พุทฺธํ, โย วายํ มया ปริกฺโข นชฺชิสฺสายํ ปิสฺสุ ฯ เปา
 เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปมตฺตตฺตา เต สตฺตฺตา, เย มนุสฺเสสุ
 ปจฺฉา ชายนฺติ, อถ โข เอเตเหว พุทฺธา สตฺตฺตา, เย อญฺญตร
 ๑๕ มนุสฺเสหิ ปจฺฉา ชายนฺตีติ ฯ

ตถา จาห เอกงฺกตฺตเว^๒ "เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตกมฺปิ
 อิมสฺมี ชมฺพุทีเป ฯ เปา ปพฺพตํ วิสํ เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺป-
 ๒๐ มตฺตตฺตา เต สตฺตฺตา, เย มนุสฺเสสุ ปจฺฉา ชายนฺติ ฯ อถ โข เอเต-
 เหว สตฺตฺตา พุทฺธา, เย อญฺญตร มนุสฺเสหิ ปจฺฉา ชายนฺตีติ ฯ
 ๒๐ อปายิกेषฺปิ ทิรจฺฉานา ว พุทฺธา ฯ

๑คิ. ปี. ๑๕/๕๗๕ และ ๑๖/๓๐๗.
 ๒คิ. ปี. ๒๐/๕๖.

เคนาถ ขนขกวาววคเค^๑ "นาหิ ภิกขเว อญฺญเ อหัง นิกายมฺหิ
 สมบุสฺสสามิ เอวํ จิตฺตํ ยถยถิ ภิกขเว ทิรจฺจนคคฺคา ปาณาติ ฯ
 อปิ จ สคฺคทานํ อนนฺตคฺคา" คณวาโส นามายํ วฏฺเฏ อจฺฉินฺนสมาจฺฉินฺน
 นทโธคฺคินฺนจฺจทกสทโธโส, นิริยติรจฺจนโยนิปิตฺติวิสยอสุรกาเยสุมิ มนุสฺสโลก-
 ๕ เทวโลก - พรหมโลกเกสุมิ คณวาโส จ อจฺฉินฺน ฯ ทสโยชนสทสโส ทิ
 นิริโย กฏฺกจฺจนภาริตานาหิ วิย สคฺคเทหิ นิรินฺตโร ฯ ปญฺจวิธพนฺชนกมฺม-
 การณญฺจฺราเน ปมาณปริจฺเจโท ว นตฺถิ ฯ ทถา วาสิตจฺจนาทินํ ชเนสุ ฯ
 อิติ คณญฺจฺคา ว ปจฺจนติ ฯ ทิรจฺจนโยนิยํ เอกสฺมิ วมฺมิเก อฺปนจิกานํ
 ปมาณปริจฺเจโท ว นตฺถิ, ทถา เอเกกพิลาทิสฺสุ กปิลฺลิกาทินํ ฯ เอวํ
 ๑๐ ทิรจฺจนโยนิยมฺหิ คณวาโส ว ฯ เปตนครานิ จ คาวุติกานิปี อทฺท-
 โยชนิกานิปี เปตภาริตานิ โทหนฺติ ฯ เอวํ ปิตฺติวิสเยมิ คณวาโส ว ฯ
 อสุรภวํ ทสโยชนสทสฺสํ กณฺเณ ปกฺขิตฺตสุจฺยิยา ปุณฺณกณฺณพิลลํ วิย โทคติ ฯ
 อิติ อสุรกาเยมิ คณวาโส ว ฯ มนุสฺสโลกเ สวาทฺถิยํ สคฺคปณฺณาส-
 กุสสคสทสฺसानิ ฯ ราชคฺเค อนฺโต จ พหิ จ อญฺจฺราสมนุสฺสโกฏฺฐิโย
 ๑๕ วสฺสํ ฯ เอวํ อญฺเฏสุ จฺราเนสุมิ ฯ เอวํ มนุสฺสโลกมิ คณวาโส
 ว ฯ เอเกกสฺส ทิ เทวบุตฺตสฺส อญฺจฺรนาฏกโกฏฺฐิโย โทหนฺติ, นวมิ
 โกฏฺฐิโย โทหนฺติ ฯ เอกญฺจฺราเน ทสสทสฺสามิ พรหมมาโน วสนฺตํติ เอวํ
 มหาสุญฺญตาสุตฺตวณฺณนาย^๒ จุตฺตนเยน เวทิตฺตพพา ฯ
 เอวํ สคฺคตฺติกายो อนนฺโต ฯ พุทฺธญฺจฺฉนํ ปน, ยสฺมา ทิวิธมฺหิ
 ๒๐ อนนฺตํ ชานาติ, ทสฺมา "อนนฺตบฺบติ ทิฏฺฐพฺพํ" อิติ

^๑ค. ป. ๑๓/๑๘๔ ใช้ ขนขกวาวคเค

^๒ป. ส. ๓/๕๖๓ - ๕๖๔.

อากาโส จุกวาทาน สุกตนิกายเมว จ
พุทธญาณ อนนตุนติ วุฑฒ์ อฏฐกถานยาติ ฯ

น เกลวเมว ตานิ อนนตวนิ ฯ อถไซ พุทธคฺณานิ กปฺปายิ
สํสาโรปิ พุฑฺฒปิ อนนตเมว ฯ

๕ เอกทา กิร อายสฺมา สาริปุคฺโต สีลาทโย พุฑฺฒคฺเณ อนุสฺสรนฺโต
พุฑฺฒคฺณานิ เนว อนฺตํ น ปมาณํ ปสฺสตี ฯ พุฑฺฒคฺเณ ทิ มหนฺตฺตา น
สกฺกา เกนจิ ปเทสฺญาเณ สฺริเตน นีรวเสสฺโต ปสฺสตี ฯ

๑๐ เตน สมฺปาทนียสฺสคฺตวณฺณนํ วุฑฒ์ "ยสฺส ยสฺส ทิ ปญฺญา มหฺตี
ญาณวิสาห์, โส โส พุฑฺฒคฺเณ มหนฺตฺโต สทฺทหฺตี ฯ โลกิยมหาชนโน
อุกฺกาสีคฺวา" นโม พุฑฺฒานนฺติ อคฺตโน อคฺตโน อฺปนีสฺสเย สฺรุตฺวา
พุฑฺฒานํ คฺเณ อนุสฺสตี ฯ

๑๕ สพฺพโลกิยมหาชนโน มหาชนโตปิ เอโก โสตาปนฺโน พุฑฺฒคฺเณ
มหนฺตฺโต สทฺทหฺตี ฯ โสตาปนฺนํ สตโตปิ สหสฺสโตปิ เอโก สกฺทา-
คามิ ฯ สกฺทากามิยํ สตโตปิ สหสฺสโตปิ เอโก อนากามิ ฯ อนากามินิ
สตโตปิ สหสฺสโตปิ เอโก อวฺรหฺมฺโต พุฑฺฒคฺเณ มหนฺตฺโต สทฺทหฺตี ฯ

๒๐ อวเสสมหนฺเตหิ อสีติมหาเถรา พุฑฺฒคฺเณ มหนฺตฺโต สทฺทหฺตี ฯ
อสีติมหาเถเรหิ จคฺตาโร มหาเถรา ฯ จตฺุหิ มหาเถเรหิ เทว
อคฺคสาวกา ฯ เตสุปิ สาริปุคฺตคฺเตโร ฯ สาริปุคฺตคฺเตโรโตปิ เอโก
ปจฺเจกพุทฺโธ พุฑฺฒคฺเณ มหนฺตฺโต สทฺทหฺตี ฯ สเจ ปน สกฺลจกฺกวาท-
คพฺเภ สงฺฆาฏฺฐิณฺเณน สงฺฆาฏฺฐิณฺเณน ปทริยมาณา นิสินฺนา ปจฺเจกพุทฺธา,

จ. วิ. ไม่มีข้อความนี้.

พุทธคุณเณ อนุสฺสเรยฺยุํ ฯ เถหิ สหฺเพหิปี เอโก สมฺพณฺณพฺพุทฺโธ
ว พุทฺธคุณเณ มหนฺตโต สทฺทหฺติ ฯ

เสยฺยดาปี นาม มหาชนฺ สมฺพุทฺโธ กมฺภีโร จุฑฺดาโนติ
 ๕ ชานคฺคํ โยคฺตานิ วฏฺฏเฆยฺย ฯ คคฺค โกจิ พฺยามปฺปมาณํ โยคฺคํ
 วฏฺฏเฆยฺย ฯ โกจิ เทว พฺยาเม ฯ โกจิ ทสฺพยาเม ฯ โกจิ
 วิสฺตีพฺยาเม ฯ โกจิ คีสฺพยาเม ฯ โกจิ จคฺคาพีสฺพยาเม ฯ โกจิ
 ปณฺญาสฺพยาเม ฯ โกจิ สคฺพยาเม ฯ โกจิ สหฺสฺสพฺยาเม ฯ โกจิ
 จคฺราสีติพฺยามสหฺสฺสํ ฯ เถ นาวํ อารุญฺห สมฺพุทฺธชฺเณ จุฑฺคคปฺพุทฺทาหิมฺหิ
 ๑๐ วา รุฑฺวา อคฺคโน โยคฺคํ โอคาเรยฺยุํ ฯ เถสุ ยสฺส โยคฺคํ
 พฺยามมคฺคํ, โส พฺยามมคฺคฏฺฐาเนเขว อุกฺกํ ชานาคิ ฯ เปา จคฺรา-
 สีติพฺยามสหฺสฺสํ, โส จคฺราสีติ พฺยามสหฺสฺสฏฺฐาเนเขว อุกฺกํ ชานาคิ ฯ
 ปฺรโต "อุทฺกํ เอคฺคกนฺตึ น ชานาคิ ฯ มหาสมฺพุทฺเท ปน น คคฺคกเมว
 อุกฺกํ ฯ อถไซ **อนนฺตปริมาณํ** จคฺราสีติโยชนสหฺสฺสคฺมภีโร หิ มหา-
 สมฺพุทฺโธ เอวเมว เอกพฺยามโยคฺคโต ปฏฺฐาย นวพฺยามโยคฺเตน
 ๑๕ ญาคฺอุทฺกํ วย โสภิมมหาชเนน ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา เวทิตฺพฺพา ฯ สทฺพฺยาม-
 โยคฺเตน ทสฺพฺยามฏฺฐาเน ญาคฺอุทฺกํ วย โสตาปนฺเนน ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา
 วิสฺตีพฺยามโยคฺเตน วิสฺตีพฺยามฏฺฐาเน ญาคฺอุทฺกํ วย สกฺทาคามินา
 ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา ฯ คีสฺพฺยามโยคฺเตน คีสฺพฺยามฏฺฐาเน ญาคฺอุทฺกํ วย
 อนาคามินา ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา ฯ จคฺคาพีสฺพฺยามโยคฺเตน จคฺคาพีสฺพฺยามฏฺฐาเน
 ๒๐ ญาคฺอุทฺกํ วย อรหฺนฺเตน ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา ฯ ปณฺญาสฺพฺยามโยคฺเตน
 ปณฺญาสฺพฺยามฏฺฐาเน ญาคฺอุทฺกํ วย อสีติมหาเดเวหิ ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา ฯ
 สคฺพฺยามโยคฺเตน สคฺพฺยามฏฺฐาเน ญาคฺอุทฺกํ วย จคฺคูหิ มหาเดเวหิ
 ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา ฯ สหฺสฺสพฺยามโยคฺเตน สหฺสฺสพฺยามฏฺฐาเน ญาคฺอุทฺกํ วย
 มหาโมคฺคคฺคฺลลานคฺคฺเคเรณ ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา จคฺราสีติพฺยามสหฺสฺสโยคฺเตน
 ๒๕ จคฺราสีติพฺยามสหฺสฺสฏฺฐาเน ญาคฺอุทฺกํ วย ฐมฺมเสนาปตินา สารีปฺคคฺคฺเคเรณ
 ทิฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณา ฯ

๕ คตฺถ ยถา โส ปุริโส มหาสมุเท จุทท์ นาม น เอกคกั
 เยาว, อกโข อนนตฺมปริมาณนฺติ กตฺทาติ, เยาวเมว อายสฺมา
 สารีปุตฺโต ชมฺมนเยน อนุวยพฺพุธิยา อนฺมาเนน น ยคฺคเหน สาวก-
 ปาริมิญาเณ สุตฺวา หสพลสฺส คุณฺเดสุ อนุสฺสรนฺโต "พฺพุทฺธญา อนนต-
 ปริมาณาคิ สทฺทฺธิ ฯ เถเรน ติ ติฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณฺเหติ ชมฺมนวเยน คเหตุพฺพทา
 พฺพุทฺธญา เยาว พฺพุทฺตรา ฯ ยถา กกั วีย ฯ อีโต นว อีโต นวาคิ
 อฏฺฐการสโยชนานิ อวตฺตริตฺวา คุจฺจนฺคิยา จนฺทภาคาย มหานทียา ปุริโส
 สุจิปาเสน จุทท์ คณฺเหยฺย ฯ สุจิปาเสน คณิตฺตทกฺโต อคณิตเมว พฺพุ
 โทติ ฯ ยถา วา ปน ปุริโส มหาปฺรวิโต องฺคุลียา ปิสฺสุ คณฺเหยฺย,
 ๑๐ องฺคุลียา คณิตฺตปิสฺสุโต อวเสสปิสฺสุ เยาว พฺพุ โทติ ฯ ยถา วา ปน
 มหาสมุทฺทาทิมฺขีองฺคุลียา กเรยฺย, องฺคุลิมฺขชุกฺกโต อวเสสจุกฺกั เยาว
 พฺพุ โทติ ฯ ยถา จ ปุริโส อากาสาทิมฺขรองฺคุลีย กเรยฺย, องฺคุลียา
 อิมฺขชุกฺกโต เสสฺ อากาสั เยาว พฺพุ โทติ, เอว เถเรน
 ติฏฺฐพฺพุทฺธคฺคณฺเหติ อติฏฺฐพฺพุทฺธญา จ พฺพุทฺตราติ เวทิตพฺพทา ฯ

๑๕ วุตฺตมฺปิ เจถั
 พฺพุโชนฺปิ พฺพุทฺธสฺส ภาณฺเยย วณฺณ
 กปฺปมฺปิ เจ อญฺญมภาสมาโน
 ชียฺเถถ กปฺโป จิริ ติชฺมนตเร
 วณฺโณ น ชียฺเถถ ตถาคตฺตสฺสาติ ฯ

๒๐ เอโก กิร กาทพฺพุทฺธกรฺกชียโต นาม เถปฺปิโก ปฏิสมฺภิตฺตปตฺโต
 มหาชินฺทาสโว ปุณฺณวรา ราชปฺฐิตฺโต หุตฺวา มหาภิกขุสงฺฆปรีวาโร
 เจตียปพฺพทวิหาเร วสิ ฯ ติสฺสมิณฺจ กาลเ ติสฺสมหาราชา จุโบสถกมฺม
 กโรนฺโต เจตียปพฺพเต ราชเลณฺเน วสตี ฯ โส เถรสฺส จปฏฺฐาภิกฺกชฺุโน

สนธิ์ อทาสี ยทา สยั อโยโย ปญหิ วิลัซเซติ ชมมึ วา กเถติ,
คทา เม สนธิ์ ทเหยยาถาติ ฯ

๕ เถโรปิ เอกสมึ ชมมสวนทิวเส ภิกขุสงฆปริวารโ กณทกเจตियงคณั
อารุยห เจคียิ วนทิตวา กามจุหมุพรรุกขมูเล อฏฐาสี ฯ อถ นั
ปิตทปาทิกคเถโร กาลามสุตคณเต ปญหิ ปุจฺฉิ ฯ เถโร "นญ อวฺโส
อชฺช ชมมสวนทิวโสติ อาห ฯ" อาม ภนฺเต ชมมสวนทิวโสติ ฯ
"เคนหิ ปิฏฺฐกั อเนถ, อธิ นิสินฺนา ชมมสวนั กริสฺสามาติ ฯ อถสฺส
รุกขมูเล อาสนั ปญญาเปควา อทิสฺสุ ฯ เถโร ปุพฺพกถั วทฺวา กาลาม-
สุคคั อวารุภิ ฯ โส ปิสฺส จุปรุฐากทหโร รญฺโญ สนธิ์ ทาเปสิ ฯ

๑๐ ราชา ปุพฺพกถาสฺ อภิฏฐิตาสฺ เยว ปาปฺพิ ฯ ปาปฺพิทฺวา จ
อญญาตกเวเสเนว ปวิสฺสเนเต รุทฺวา ทियามรคฺติ รุทฺโกถ ว ชมมึ สุทฺวา
เถรสฺส" อิทมวโจ ภควาติ วจนกาเล สาธุการั อทาสี ฯ

๑๕ เถโร อุตฺวา "กทา อากโตสิ มหารราชาติ ปุจฺฉิ ฯ
"ปุพฺพกถาโอสรรณกาเถ เยว ภนฺเตติ ฯ "มหาราช ทุกฺกรนฺเต กถนฺติ ฯ
"นยิทิ ภนฺเต ทุกฺกรั, ยหิ ปน เม อญยสฺส ชมมกั อารทฺธกาลโต
ปฏฺฐาย เอกปเหปิ อญญาปิตกภาโว, อโห ตามพฺพณฺธิทิสฺส ปิตทพญฺ-
ฐินิทฺทนมคฺเตปิ ฐาเน สามิกภาโว มา โหตุติ สปถั อกาสิ ฯ คสมึ
ปน สุคเต พุทฺธคฺคณา ปรีทึปิตา ฯ คสมฺมา ราชา ปุจฺฉิ "เอคฺตกา ว
ภนฺเต พุทฺธคฺคณา จุหาหุ อญฺเฐปิ อคฺคิตี ฯ "มยา กถิตโต มหาราช

๒๐ อถกถิตเมว พหุ, อปฺปปมาณนฺติ ฯ" อปรมฺปิ ภนฺเต อฺปนั กโรถาติ ฯ
"ยถา มหาราช กริสฺสทสฺสมคฺเต สาลิเชตเต เอกสาลิสฺสโต อวเสสา-
สาลิ เยว เอว มยา อถกถิตคฺคณา เยว พหุติ ฯ "อปรมฺปิ ภนฺเต
อฺปนั กโรถาติ ฯ "ยถา มหาราช มหาคฺจฺกาย โอมฺพฺพณฺทาย สฺจิปาเสน

สมมุติ กเรยฺย, สุจิปาเสน คตฺตทกั อปฺปิ, เสสํ พฺหุ, เอวํ มยา
 กถิตฺตคฺคา อปฺปา, อวเสสา พฺหุติ ฯ "อปฺรมฺปิ ฆนฺเต อฺปฺมํ กโร
 ธาติ ฯ" อธิ มหาราช วาตสฺสคฺคา นาม อากาเสปิ วิจฺรณฺติ,
 ๕ ชฺหทฺกา สว สกฺคาชาติ, กิ นุ โช คฺสฺส สกฺคฺสฺส อากาเส
 ปกฺขปฺปสวณฺณฺฐานํ พฺหุ, อวเสสา อากาสาติ ฯ "กิ ฆนฺเต วทล,
 อปฺปิปฺป คฺสฺส ปกฺขปฺปสวโร อากาโส, อวเสสา ว พฺหุ, อนนฺตา
 อปฺปเมยฺยณฺติ ฯ" เอวเมว มหาราช อปฺปกา มยา พฺหุจฺจคฺคา กถิตฺตา,
 อวเสสา พฺหุ อปฺปเมยฺยณฺติ ฯ "สุกฺกิตฺติ ฆนฺเต อนนฺตา พฺหุจฺจคฺคา
 อนนฺเตเนว อากาเสน อฺปฺมิตฺตา, ปสนฺนา ปน มยํ อยฺยสฺส อณฺุจฺจวิกั
 ๑๐ กาคูํ น สกฺโกม, อยํ เม พฺหุคคฺคปณฺณากาโร, อิมฺสฺมิ ตามฺพณฺณิตฺตีเป
 อิมิ โยชนสฺสทิกั รชฺชํ อยฺยสฺส เทมาติ ฯ "คฺมุเหติ มหาราช อคฺคโน
 ปสนฺนกาโร กโธ, อมฺเห ปน อมฺหากั ทินฺนรชฺชํ คฺมุหากเมว เทม,
 รมฺเมน สเมน รชฺชํ กาเวติ มหาราชชาติ มหาสจฺจสฺสคฺคาณณานิโย" ฯ

เอวํ พฺหุจฺจคฺคา อนนฺตา นาม ฯ กปฺปาทินิ อนนฺตคฺคา ปน
 ๑๕ "อธิสฺสํ ฆิกฺขเว จคฺคาโร สววกา วสฺสสทฺทายกา วสฺสสทฺชวีโน, เต
 ทิวเส กปฺปสทฺสทฺสสํ กปฺปสทฺสทฺสสํ อณฺุสฺสเรยฺยํ, อนนฺตฺสริตฺวา ว ฆิกฺขเว
 เตหิ กปฺปา อสฺสํ, อถโช เต จคฺคาโร สววกา วสฺสสทฺทายกา
 วสฺสสทฺชวีโน วสฺสสทฺจฺเจเน กาลิ กเรยฺยํ ฯ เอวํ พฺหุกา โช ฆิกฺข-
 ๒๐ เว กปฺปา อคฺคิตฺตา อติกฺกนฺตา ฯ เต น สฺกฺรา สงฺขาหุ" "เอคฺคกา
 กปฺปาทิ วา" เอคฺคกานิ กปฺปสทฺตานีติ วา "เอคฺคกานิ กปฺปสทฺสทฺตานีติ วา

"เอตตกานี กปฺปสทสทสฺสานีติ วว ๑" ตํ กิสฺส เหตุ ๑ อนมตฺตคฺคายํ
 ภิกฺขเว สํสാര, มุพฺพโกณฺฐิ น ปญฺญาติ อวิชฺขานีวิรมานํ สทฺตคานํ
 ทณฺหาสํโยชนานํ สนฺธาวตํ สํสวตํ ๑ เอวํ ทีฆรตฺตํ โข ภิกฺขเว
 ๕ พุกฺขํ ปจฺจนฺนุตฺตํ อธิปฺปํ ปจฺจนฺนุตฺตํ พยสนฺนํ ปจฺจนฺนุตฺตํ กณฺฐสํวิพฺพิทา,
 ยาวญฺจิทฺถํ ภิกฺขเว อลฺลํ เอว สทฺทสงฺฆาเวสุ นิพฺพิณฺทิตฺถํ อลฺลํ วิรชฺชํ
 อลฺลํ วิมุจฺจิกฺขณฺติ เอวํ อนมตฺตคฺคสํยุตฺเต^๑ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตฺวา ๑
 ตตฺถ กปฺปํ เหนฺจฺฐา วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตฺวา ๑

สํสારโร ปน

๑๐ ชนฺชานํ ปฏฺฐิปาฏิยา จ ชาคู อายตฺนानญฺจ
 อพฺโลกฺขณฺนํ วตฺตมามา สํสාරโรติ ปจฺจจตฺติ

นิตานวคฺคปฏฺฐิสุมฺภิตามคฺควณฺณนาทีสุ^๒ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตฺวา ๑ ทสฺส
 ปุริมาปี ปจฺฉิมามี โภณฺฐิ น ปญฺญาติ

๑๕ เตน วุตฺตํ นิตฺเตเส^๓ "สํสวารสฺส ปุริมาปี โภณฺฐิ น ปญฺญาติ
 ปจฺฉิมามี โภณฺฐิ น ปญฺญาติ ๑ มชฺเช จ สํสาราเว สทฺตกา ฐิตา
 ปตฺติฐิตา อลฺลสินา อปฺภกฺตา อชฺโฆสิตา อธิมุตฺตา ๑ กถํ สํสวารสฺส
 ปุริมโภณฺฐิ น ปญฺญาติ ๑" เอตฺตคฺคา ชาตีโย วฏฺฐํ วตฺติ, ตโต ปรี
 น วตฺตคตฺติ เตวํ นตฺถิ ๑ เอวเมว สํสวารสฺส ปุริมโภณฺฐิ น ปญฺญาติ ๑
 "เอตฺตกานี ชาตีสฺตานี, เอตฺตกานี ชาตีสทฺสฺสานี, เอตฺตกานี ชาตี

^๑สา. ป. ๒/๑๕๗.
^๒อ. ส. -/๑๕.
^๓ก. ป. ๓๐/๑๗๖ - ๑๗๕.

สดสหัสธานี, เขตตกานี ชาติโกฏิโย, เขตตกานี ชาติโกฏิสถานี,
 เขตตกานี ชาติโกฏิสหัสธานี, เขตตกานี ชาติโกฏิสทสหัสธานี,
 เขตตกานี วสุธานี, เขตตกานี วสุสธานี วา, เขตตกานี วสุสสท-
 ธานี, เขตตกานี วสุสทสหัสธานี, เขตตกา วสุสโกฏิโย, เขตตกานี
 ๕ วสุสโกฏิสถานี, วสุสโกฏิสหัสธานี, วสุสโกฏิสทสหัสธานี, เขตตกา กบปฺปา,
 เขตตกานี กบปฺปธานี, กบปฺปสหัสธานี, กบปฺปสทสหัสธานี, เขตตกา กบป
 โกฏิโย, เขตตกานี กบปฺปโกฏิสถานี, กบปฺปโกฏิสหัสธานี, เขตตกานี
 กบปฺปโกฏิสทสหัสธานี, วรรณิ วตฺติ, ทโต ปรี น วตฺตคิตฺติ เหว
 นตฺติ ฯ เอวมฺปิ สํสารสฺส ปุริมโกฏิ น ปญฺญาตฺติ ฯ ถึ สํสารสฺส
 ๑๐ ปจฺฉิมโกฏิ น ปญฺญาตฺติ ฯ "เขตตกา ชาติโย วรรณิ วตฺติสฺสตี ทโต
 ปรี น วตฺติสฺสตี เหว นตฺติ ฯ เอวมฺปิ สํสารสฺส ปจฺฉิมโกฏิ น
 ปญฺญาตฺติ ฯ เปฯ เขตตกานี กบปฺปโกฏิสทสหัสธานี วรรณิ วตฺติสฺสตี ทโต
 ปรี น วตฺติสฺสตี เอว นตฺติ ฯ เอวมฺปิ สํสารสฺส ปจฺฉิมโกฏิ น
 ปญฺญาตฺติ ฯ ยสฺมา ทสฺส โกฏิหฺวยํ น ปญฺญาตฺติ, ทสฺมา โส อนมตฺค-
 ๑๕ โค ฯ อนมตฺคคฺคคา เยว เจโส" อนนตฺโตติ เวทิตฺโพ ฯ

"ทุกฺชนฺตี : สํสารทุกฺข์ ฯ คํ **กิญฺจาบี** ชาติทุกฺข์ ชราทุกฺข์
 ชราทุกฺข์ พฺยาธิทุกฺข์ มรณทุกฺข์ โสภปริเทวทุกฺข์ โทมนสฺสุปายาสทุกฺข์
 เนรยิกํ ทุกฺข์ ติจฺจณานโยนิกํ ทุกฺข์ ปิตฺติวิสยํ ทุกฺข์ มานุสฺสํ ทุกฺข์
 ๒๐ **คหฺโลกนฺตฺตฺตํ** ทุกฺข์ คพฺเภ ฐิตฺตฺตํ ทุกฺข์ คพฺภาวภูฐานมฺลํ ทุกฺข์
 ชาติสฺสูปนิพนฺธํ ทุกฺข์ ชาติสฺส ปราเชยฺยํ ทุกฺข์ อคฺคฺชูปกมํ ทุกฺข์
 ปฺรูปกมํ ทุกฺข์ ทุกฺชทุกฺข์ สงฺขารทุกฺข์ วิปริณามทุกฺข์ จกฺขุโรโค
 โสทรโรโค ฆานโรโค ชิวฺหาโรโค กายโรโค สีสโรโค กณฺณโรโค
 มฺขโรโค ทนฺตโรโค กาโส สาโส ปินาโส ทโหฺชโร กุจฺฉโรโค
 มุจฺฉา ปกฺชนฺทิกสฺส สฺลา วิสุจิกา ภูฏํ คณฺโท กิลาโส โสโส อปมาโร

๕ ทนทุกจตุรขสา วิทจุนิกา โลหิตี ปิตุคิ มธุเมโห อัมสามิพกา
 ภณทลา ปิตุคิสมฺภูฐานา อาพาธา เสมฺหสมฺภูฐานา อาพาธา วาต-
 สมฺภูฐานา อาพาธา สนนิปาติกา อาพาธา อุกุปรินามชา อาพาธา
 วิสมปริหารชา อาพาธา โอบุภุมิกา อาพาธา กุมฺมิปากชา อาพาธา
 สิกิ อุนท์ ชิมฺจณา ปิปาสา จุจฺจาโร ปสฺสาโว ทิสฺมกสฺวาตคปสิริสฺป-
 สมฺตสฺสทุกข์ มาคฺมรณํ ทุกข์ ปิตฺมรณํ ทุกข์ ภาคฺมรณํ ทุกข์ ภคินิมรณํ
 ทุกข์ ปุคฺตมรณํ ทุกข์ ชิคฺมรณํ ทุกข์ ญาตีพฺยสนํ ทุกข์ โภคพฺยสนํ ทุกข์
 โรคพฺยสนํ ทุกข์ สีลพฺยสนํ ทุกข์ ทิฏฺฐิพฺยสนํ ทุกฺชนฺติ วจนโค ปริจฺฉินฺน-
 ปริจฺเจทํ โทติ ฯ

๑๐ ยสฺมา ปเนติ "อนฺนํเกสุ จุกฺกวาเพสุ อนฺนทานิ สฺตฺตานํ เอเกกสฺส
 อฺปฺปชฺชติ, อฺปฺปชฺชมานญฺจ อเนกชาติสุ อฺปฺปชฺชติ, เอกชาติ^๑-**ยญฺจาปิ**
 อเนกกฺขตฺตุ อฺปฺปชฺชติ ฯ" ตสฺมา "อนฺนตฺตเมเวตนฺติ ทิฏฺฐุพฺพิ ฯ" เตน
 สจฺจวิภฺยจฺจณฺณายํ" ทุกฺชนฺติ "เอตฺตทฺตานิ ทุกฺชสฺสทฺตานีติ วา "เอตฺตทฺตานิ
 ทุกฺชสฺสทฺตานีติ วา" "เอตฺตทฺตานิ ทุกฺชสฺสทฺตานีติ วา สงฺขิปฺตี น สกฺกา,
 ๑๕ เทสนา ปน สกฺกา" ตสฺมา" ทุกฺชนํ นาม น อญฺญํ กิญฺจิจิ สงฺขิตฺ-
 เตน ปญฺจูปาทานกฺขนฺธา ทุกฺชาติ เทสนํ สงฺขิปฺนฺโต เอวมาท ฯ "
 "ยเทคํ เอกเมกํ ทสฺเสตฺวา วุจฺจมานํ อเนเกหิ กปฺเปหิ น สกฺกา
 อเสสฺโต วตฺตุํ, คํ สพฺพมฺปิ ทุกฺชนํ เอกชฺลพินฺทุมฺหิ สกฺลสมฺมุทฺทลฺลรสฺ
 ๒๐ วยฺย เยสุ เกสุจิจิ ปญฺจูปาทานกฺขนฺเชสุ สงฺขิปฺตีวา ทสฺเสตฺตุ" สงฺขิตฺเตน
 ปญฺจูปาทานกฺขนฺธาปิ ทุกฺชาติ ภควา อโวจาทิ วุตฺตํ ฯ อิติ อากาโส

^๑ป. ส. ๓/๓๐๕ - ๓๐๗ และ ทิ. ป. ๒๕/๑๘ และ ๕๓๘.

จกกวาพานี สกตนิภายเมว พุทฺธคุณิ พุทฺธญาณี กปฺปา สีสารนุชทา
อนนฺตา อญฺฐวโรชา สานฺนรกถาย ทสฺสสิตาติ ฯ

อนนฺตกถา ฯ

อิติ จกกวาพทีปนิยํ ปกฺกณฺณกวินิจฺฉโย นาม ฉฺฉนฺโต กณฺโฑ ฯ

๕

(ปจฺฉิมกถา) *

อิจฺฉยํ นวปฺเร ปตฺติจฺฉิตฺตีสหารามสฺส ทกฺขิมปจฺฉิมทิสายํ ปตฺติจฺฉิตฺเต เทยฺยภาสาย
สฺวณชฺวนตฺติ^๒ ปากฺกณฺนาม เวหาเร วสนฺเตน มหุสฺสาเหเน คิปปิกฺกชเรเน สทฺธาพุทฺธิ-
วโรชิตฺตปฏฺิณฺณเทเน สมนฺปรายานํ โกสลฺลุมิจฺฉนฺเตเน สิริมจฺจโลคิ ครุทฺธิ คหิตฺตนาเมเน
มหาเถเรเน ปรมฺเมเต นวปฺเร อีสฺสรสฺส ลกฺสส^๓ ราชนคฺคฺุโน ราชาภิวโรชสฺส
๑๐ มนุสฺสสินฺทสฺส สทฺพรานฺนํ คิลกฺกทสฺส ปรมสทฺธสฺส ปตฺติคตฺสพฺพญฺญคฺคณฺณสฺส พุทฺธสฺสเน
ปสนฺนกาเล ทฺวีสิตฺตาทิกฺกจฺฉตฺสทฺทราเช มหาสปฺปวสฺเส กถา ฉฉนฺทปฏฺิณฺณเทคิชา จกฺก-
วาพทีปนีฯ สํ อนฺตราย วชฺชสิชฺฉนฺตฺต ยถา ทถา ปชาย สฺนุทฺราย สิทฺธา ภวคฺค
สกลา ว อาสา

๑๕

นุรฺกตา เม อิมิ ปตฺตํ ยํ ปุณฺณํ สุชทายกํ
๑๕ เตน ปุณฺณเณ เม สิทฺธา ปชชา สํ ภวคฺค สุกา
จกฺกวาเฟสฺสุ อนนฺเตสฺสุ สมนฺตานนฺตเทหิโน
สทา ภทฺทานิ ปสฺสนคฺค สฺชชีโน ทิฆมาคฺคกา

๒๐

พุทฺธเช ปสนฺนา จ ปสนฺน ชมฺเม
สจฺจเช ปสนฺนา อถ ปุณฺณกามา
๒๐ เยวํ ปการา อถ เต ลกฺกนฺติ
อาสาย สิทฺธี อถ ทฺกฺชโมกฺขิ
อหนฺคฺค อคฺคคฺคํ ยลํ อรทฺทคฺคนฺติ สจฺฉนฺติ

* ผู้วิจัย
๒ อุทฺถยานิพนธ์ฉบับนี้ หน้า ๒๓๗
๓ อุทฺถยานิพนธ์ฉบับนี้ หน้า ๒๓๒

	ลจฺกิติ สหฺพคฺคเณหิ	ลภเณยฺมิ ภวณฺคิเม
	ยทา อริยเมคฺคเณโย	จฺมฺปนฺโน โลกนายนโก
	คทาหิ สมฺมุชฺชิตฺโต	คสฺส ฆมฺมํ สุณฺเณยฺหิ
	คสฺส ฆมฺมํ สฺมุทฺวาน	คจฺเจณฺย ปรมฺมํ ผลิ
๕	คทาหิ ลจฺกิตฺโต สฺยิ	คฺคเณหิ สกฺเคหิปิ
	สเจ เนตฺถ ผลิ คจฺเจ	สิสฺรณฺเต ภวณฺเว
	ปาปมิตฺตํ น เสเวณฺย	เสเวณฺยํ ปฺริสฺสคฺคเม
	ภฺทิตฺตฺริยา น สฺยฺชฺเช	สฺยฺชฺเชหิ สฺทิตฺตฺริยา
	ทานาหิ สฺยฺคฺคิตฺโต โหมิ	ปสนฺโน โลกสมฺมโต
๑๐	จิริ ทิปฺปจฺจ สทฺธมฺโม	โลกนถสฺส สาสนํ
	ปสนฺนา โทณฺติ สหฺเพปิ	ปาณิโน พุทฺธสฺสเน
	เทโว กถาเล ปวสฺสนฺโต	สมิทฺธิ เนคฺค เมทฺธิ
	สมฺมาชาริ ปเวสฺสนฺโต	รทฺชจฺจ ภูมิชฺชํ สทา
	มาตา ปิตา จ อตฺตรชฺชํ	นิจฺจํ รทฺชนฺติ ปุคฺคกํ
๑๕	เอวํ ฆมฺเมน ราชาโน	ชนํ รทฺชนฺตุ สหฺพทาติ

จกฺกวาทฺทีปนี นิฏฺฐิตา ฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย